

ГРАЂАНСКО ПРАВО У ПОКРЕТУ – ТРАНСФОРМАЦИЈА ПРЕ КОДИФИКАЦИЈЕ

Прилози за пројекат Правног факултета
Универзитета у Београду

ПРОБЛЕМИ СТВАРАЊА, ТУМАЧЕЊА
И ПРИМЕНЕ ПРАВА

Уредници

Марија Караникић Мирић
Милош Живковић

Београд 2024.

ГРАЂАНСКО ПРАВО У ПОКРЕТУ –
ТРАНСФОРМАЦИЈА ПРЕ КОДИФИКАЦИЈЕ

Прилози за пројекат Правног факултета Универзитета у Београду
ПРОБЛЕМИ СТВАРАЊА, ТУМАЧЕЊА И ПРИМЕНЕ ПРАВА

Уредници

Проф. др Марија Караникић Мирић

Проф. др Милош Живковић

Рецензенти

Проф. др Владимир В. Водинелић

Проф. др Дејан Ђурђевић

Проф. др Татјана Јосиповић

Проф. др Драгор Хибер

Издавач

Универзитет у Београду – Правни факултет

Центар за издаваштво и информисање

За издавача

Проф. др Бојан Милисављевић

Уредник библиотеке

Проф. др Вук Радовић

© Универзитет у Београду – Правни факултет, 2024.

Сва права задржана. Ниједан део ове књиге не може бити репродукован, пре-
снимаван или преношен било којим средством – електронским, механичким,
копирањем, снимањем или на било који други начин без претходне сагласно-
сти аутора и издавача.

www.ius.bg.ac.rs

Лектор и коректор
Ирена Поповић

Технички уредник
Јован Ђорђевић

Припрема за штампу
Досије студио, Београд

Штампа
Донат граф, Београд

ISBN 978-86-6132-161-0

Тираж
200

Адреса редакције
Универзитет у Београду – Правни факултет
Центар за издаваштво и информисање
Булевар краља Александра 67
Тел./факс: 30-27-725, 30-27-776
e-mail: centar@ius.bg.ac.rs
web: www.ius.bg.ac.rs

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

340.132:347(082)
347.2/.6(082)

ГРАБАНСКО право у покрету – трансформација пре кодификације :
прилози за пројекат Правног факултета Универзитета у Београду Проблеми
стварања, тумачења и примене права / уредници Марија Караникић Мирић,
Милош Живковић. – Београд : Универзитет, Правни факултет, Центар за
издаваштво и информисање, 2024 (Београд : Донат граф). – 251 стр. ; 24 cm

Тираж 200. – Стр. 1–3: Предговор / уредници. – Напомене и библиографске
референце уз текст. – Библиографија уз сваки рад. – Summaries.

ISBN 978-86-6132-161-0

1. Караникић Мирић, Марија, 1976– [уредник] [аутор додатног текста]

а) Грађанско право – Реформа – Зборници б) Имовинско право – Зборници
в) Тумачење права – Зборници

COBISS.SR-ID 157591305

Др Снежана ДАБИЋ НИКИЋЕВИЋ*

Др Катарина ДОЛОВИЋ БОЈИЋ**

ПРАВНИ РЕЖИМ УДЕЛА У ДРУШТВУ С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ И БРАЧНА ТЕКОВИНА

Последњих деценија, услед интензивнијег развоја предузетништва, пред домаћом и упоредноправном судском праксом јавио се нови изазов. Поставило се питање уколико супружник уложи заједничка средства (новац и ствари) као улог у друштво с ограниченом одговорношћу и на основу тога стекне право на удео и својство члана ДОО, да ли други супружник има и, уколико има, која су то права у погледу имовине која је унета као улог у ДОО и у односу на удео који је тиме стечен у основном капиталу друштва. Другим речима, да ли је тако стечен удео у режиму посебне имовине супружника-члана или заједничке имовине оба супружника? Корен проблема је двојак: непостојање изричите законске регулативе којом би се регулисало то питање и међусобна неусклађеност породичноправних и компанијскоправних прописа. Иако је домаћа судска пракса готово уједначена, сматрајући да је удео у ДОО посебна имовина супружника-члана, ауторке у раду преиспитују такве ставове, покушавајући да сагледају ствари из другог угла.

Кључне речи: *Заједничка својина. – Удео у ДОО. – Супружници. – Неовлашћено располагање. – Чланска права.*

* Доцент, Правни факултет Универзитета у Београду, snezana.dabic@ius.bg.ac.rs.

** Ванредни професор, Правни факултет Универзитета у Београду, k.dolovic@ius.bg.ac.rs.

1. УВОД – ПОСТАВЉАЊЕ ПРОБЛЕМА

Од почетка деведесетих година прошлог века, у нашој и земљама у окружењу су пред судовима почела да се јављају сасвим нова питања у вези са споровима о деоби заједничке имовине брачних и ванбрачних другова. Разлог је у томе што у том периоду почиње интензивнији развој предузетништва, који је довео до тога да и супружници, а чешће само један од њих, „уплове у предузетничке воде“, улажући средства из заједничке имовине у обављање привредне делатности, односно оснивање и развој привредног друштва које би ту делатност обављало. У немалом броју случајева таква активност је утицала на значајно побољшање имовинског статуса супружника, у чему би оба супружника уживала све док међу њима нема сукоба. Међутим, када би ствари кренуле по злу и када би се међусобни односи пореметили, пред судом би се јављала питања каква права има други супружник у односу на имовину коју је супружник-члан привредног друштва уложио у само друштво и удео који је на тај начин стечен. Имајући у виду да се у пракси показало да се привредна делатност најчешће обавља као оснивање друштава с ограниченом одговорношћу, најчешћи су и били спорови у којима се постављало питање правног режима удела у ДОО када је он стечен новчаним или неновчаним средствима која су у заједничкој својини супружника. Неретко се таква друштва оснивају управо као једночлана друштва с ограниченом одговорношћу. Стога ћемо се у овом раду пре свега фокусирати на правни режим удела у ДОО.

Отуда питања: уколико се само један супружник региструје као члан друштва и има лац удела у ДОО, каква права има други супружник у погледу имовине која је унета као улог у друштво и у односу на удео који је тиме стечен у основном капиталу друштва? Да ли је тако стечен удео у режиму посебне или заједничке својине?

Корен проблема представља чињеница да у правним системима, укључујући и наш, постављено питање није изричито регулисано – прецизније, не постоји законска норма којом је изричито уређено питање режима удела у ДОО онда када је такав удео стечен средствима која су у заједничкој својини (ван)брачних другова. Услед недостатка конкретнијег законског решења, судови су одговор морали да потраже анализирајући друге, општије одредбе којима је уређено више различитих грана права, нарочито породичног и компанијског, али и стварног права. То се у пракси показало као врло тежак задатак, имајући у виду специфичности сваке од тих грана права и међусобну неусклађеност њихових одредаба, посебно у односу на ситуацију која је предмет наше анализе.

Довољан је и летимичан поглед на домаћу и упоредноправну судску праксу да би се увидело да је проблем утврђивања правног режима удела у ДОО, стеченог средствима у заједничкој својини, врло слојевит. Судови су морали да се суоче не само са проблемима материјалноправне већ и процесноправне природе – пред њима се, између осталог, поставило питање стварне надлежности за решавање тих спорова, имајући у виду да је заједничка имовина супружника институт породичног и стварног права, а да је удео у привредном друштву институт привредног права.¹ Ипак, у овом раду се нећемо бавити процесноправним аспектом и проблемима који се у вези с тим јављају јер, иако су несумњиво важни, превазилазе оквире рада. Нас првенствено занима материјалноправни аспект, односно одговори на питања какве су могућности другог супружника уколико је супружник-члан уложио заједничку имовину у ДОО.

Пре него што пређемо на утврђивање правног режима удела у ДОО стеченог заједничким средствима, пажњу ћемо посветити питању: каква права има други супружник ако је у ДОО (без његове сагласности) унет неновчани улог, односно покретне и непокретне ствари које су у заједничкој својини супружника? Да ли тада има места примени општих правила стварног права? Или се има применити правило Закона о привредним друштвима (ЗПД) да улози постају имовина друштва?

2. ИСТИЦАЊЕ СТВАРНОПРАВНОГ ЗАХТЕВА У ОДНОСУ НА ИМОВИНУ ДРУШТВА – ИМА ЛИ НЕУПИСАНИ СУПРУЖНИК ИКАКВО ПРАВО У ОДНОСУ НА ИМОВИНУ ДРУШТВА?

Једно од првих питања које се поставило у споровима те врсте јесте да ли и каква права има други супружник у односу на имовину друштва. Наиме, врло је честа појава да други супружник истиче стварноправни тужбени захтев којим тражи да му се призна право заједничке својине (или сусвојине) на покретним и непокретним стварима које (би требало да) представљају имовину друштва. Стога се намеће питање: колико успеха може други супружник имати с таквим захтевом?

¹ Вид. Пресуду Апелационог суда у Крагујевцу, Гж. 242/16 од 9. децембра 2016. и Решење Привредног апелационог суда, Пж. 7345/2011 од 14. септембра 2011, *IngPro: „правилно становиште првостепеног суда да је у конкретној ствари реч о захтеву који се расправља применом одредаба Породичног закона, у поступку пред основним судом, као стварно надлежним“*.

У домаћој судској пракси се у вези са тим не јављају никакве дилеме: готово се по аутоматизму одбија као неоснован стварноправни тужбени захтев који други супружник подноси у односу на ствари и права која представљају имовину друштва. Образложења су углавном врло штура и своде се на то да је, у складу с начелом правне раздвојености и самосталности, имовина правног лица одвојена од имовине његових чланова и оснивача те да имовина унета као улог оснивањем друштва постаје имовина друштва. Тако, наводи се: *„заједничка имовина брачних другова постаје својина друштва, а привредно друштво постаје посебан привредни субјекат чиме се на имовини унетој у друштво као оснивачки улог искључују власничка права како улагача тако и његовог брачног друга“*², да захтев другог супружника *„у погледу утврђења сувласничких права на непокретностима као оснивачком уделу у привредним друштвима не ужива судску заштиту“* јер је *„имовина привредног друштва... одвојена од имовине оснивача“* а *„евентуално заједнички стечена имовина супружника унета у привредно друштво као оснивачки улог једног супружника... постала је имовина, односно власништво привредног друштва“*³, да *„имовина правног лица не може да представља имовину која је стечена радом оснивача и власника тог правног лица и његовог супружника током трајања његове брачне заједнице“*⁴, да је оснивањем друштва *„по сили закона извршена промена власничких права на унетом оснивачком улогу, те је унета имовина постала својина друштва без обзира да ли је била посебна или заједничка“*⁵, па чак и то да неуписани супружник *„ни у ком случају не може утврђивати брачну тековину на непокретности која представља сада имовину туженог, односно имовину привредног друштва“*.⁶

² Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, Гж. 2531/12 од 10. септембра 2012; слично и у Пресуди Врховног суда Србије – ВСС, Рев. 1556/06 од 22. новембра 2007, *IngPro*.

³ Пресуда Врховног касационог суда – ВКС, Рев. 200/2014 од 29. децембра 2015; Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 6108/19 од 16. децембра 2020; Пресуда ВКС, Рев. 1637/2018 од 29. јуна 2018; Пресуда ВКС, Рев. 1549/2021 од 22. априла 2021.

⁴ Решење Апелационог суда у Београду, Гж. 5202/2013 од 6. августа 2013; Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 6108/19 од 16. децембра 2020.

⁵ Пресуда ВКС, Рев. 2549/17 од 22. марта 2018.

⁶ Пресуда Привредног апелационог суда у Београду, Пж. 4683/19 од 17. септембра 2020. Вид. и Пресуду Апелационог суда у Крагујевцу, Гж. 242/16 од 9. децембра 2016. и Пресуду Апелационог суда у Нишу, Гж. 3566/2021 од 3. марта 2022.

И на основу овог кратког приказа могуће је учити да су судови врло стриктни и да заузимају исти став – да нема основа за истицање стварноправног захтева у односу на имовину друштва, не испитујући притом, макар не у довољној мери, какве су биле околности сваког конкретног случаја. Из текста самих пресуда се често не може закључити о начину на који је имовина унета у друштво, односно на који је друштво стекло имовину. Другим речима, из текста одлука није увек јасно да ли је имовина у односу на коју се поставља стварноправни захтев имовина коју је друштво стекло накнадно својим *пословањем* или је реч о имовини коју је супружник-члан унео као неновчани улог у друштво нити се у вези с тим испитује да ли је за такав неновчани улог постојала *сагласност* другог супружника, имајући у виду да је реч о правима и стварима које су (биле) у заједничкој својини супружника.

Нама се чини да су поменуте околности врло важне и да би од њих требало да зависи да ли ће други супружник имати успеха у истицању стварноправног захтева у односу на имовину друштва. Тако, чини се да би требало разликовати три ситуације: прву, када је стварноправни захтев усмерен на покретне/непокретне ствари које је друштво стекло пословањем; другу, када је стварноправни захтев усмерен на покретне/непокретне ствари које је супружник-члан унео као неновчани улог у друштво, али без сагласности другог супружника; и трећу, када је стварноправни захтев усмерен на покретне/непокретне ствари које је супружник-члан унео као неновчани улог у привредно друштво, али уз сагласност другог супружника.

2.1. Стварноправни захтев усмерен на покретне/непокретне ствари које је друштво стекло пословањем

Прва ситуација, која се чини најмање спорном, односи се на случај када је привредно друштво ствари/права у односу на које се поставља стварноправни тужбени захтев стекло својим пословањем, а не тако што их је супружник-члан унео у друштво као неновчани улог. Реч је, дакле, о ситуацији када је супружник-члан, приликом оснивања друштва или накнадног стицања својства члана друштва, уложио само новчана средства која су заједнички стечена, на основу чега други супружник (погрешно) сматра да може истицати стварноправни захтев у односу на ствари и права која су у имовини самог друштва.

Када су околности случаја такве, стоји став суда да је такав стварноправни захтев другог супружника неоснован. Ту долази до изражаја начело правне раздвојености и самосталности: ствари и права у имо-

вини друштва припадају самом друштву као посебном правном ентитету, те је његова имовина одвојена од имовине и чланова друштва и трећих лица. Члан друштва има само право на удео у основном капиталу друштва, које му, у крајњем, даје право и на ликвидациони вишак. Али све док привредно друштво постоји, он је посебан правни субјект који има своју имовину.

У том смислу, чињеница да је супружник-члан уложио новчана средства која су заједнички стечена као новчани улог у друштво може евентуално отворити питање да ли је други супружник тиме стекао право и на удео у друштву (о чему ће бити речи даље у раду) или има само право да поднесе облигационоправни захтев према супружнику-члану. Али, свакако не може имати успеха у истицању *стварноправног* захтева у односу на имовину коју је друштво стекло својим пословањем јер се то право не би могло признати ни самом члану друштва.

2.2. Стварноправни захтев усмерен на покретне/непокретне ствари које је супружник унео као неновчани улог у ДОО без сагласности другог супружника

Друга ситуација је мало комплекснија и односи се на случај када је привредно друштво стекло ствари и права у односу на које се истиче стварноправни захтев на тај начин што их је супружник-члан унео у друштво као неновчани улог, и то без сагласности другог супружника. Имајући то у виду, поставља се питање: да ли је друштво стекло право својине на тим стварима и каква су права другог супружника?

Да би се одговорило на постављено питање, неопходно је приказати и довести у везу правила више грана права – породичног, стварног, облигационог и компанијског.

Када је реч о правилима породичног, али и стварног права, релевантне су нам одредбе закона којима се регулише институт заједничке својине.

Наиме, заједничка својина је право својине више лица (заједничара) на једној ствари. За разлику од сусвојине, код које су удели опредељени те је познато колики идеални део има сваки сувласник, удели у заједничкој својини нису опредељени те се њима (уделима) не може располагати док траје режим заједничке својине (Станковић, Орлић

2001, 161). Право заједничке својине постоји само у случајевима који су изричито предвиђени законом, а настаје искључиво испуњењем услова садржаних у закону.⁷

Заједничку имовину супружника закон дефинише као имовину коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота у браку.⁸ Из законске дефиниције се да приметити да је за постојање тзв. брачне тековине неопходно да буду испуњена два услова: 1. рад⁹ и 2. заједница живота у браку.¹⁰

Заједничком имовином супружници управљају¹¹ и располажу¹² заједнички и споразумно.¹³ Послове управљања делимо на послове редовног и послове ванредног управљања. Када је реч о пословима редовног управљања, законодавац прописује претпоставку да се сматра да послове редовног управљања их супружник увек предузима уз сагласност другог супружника.¹⁴ *Argumentum a contrario*, за послове

⁷ Закон о основама својинскоправних односа – ЗОСПО, *Сл. лист СФРЈ* 6/80, последње измене у *Сл. гласник РС* 115/2005, чл. 18, ст. 1.

⁸ Породични закон – ПЗ, *Сл. гласник РС* 18/2005, последње измене у 6/2015, чл. 171, ст. 1. На имовинске односе ванбрачних партнера сходно се примењују одредбе овог закона о имовинским односима супружника (чл. 191, ст. 2 ПЗ). Стога, све што се у раду наводи за супружнике важи и за ванбрачне партнере, осим ако је другачије наглашено.

⁹ Закон уважава све облике рада, без обзира на врсту и природу рада. Рад којим се стиче заједничка имовина може бити заједнички и одвојен (појединачни, самостални) рад супружника. Заједнички рад би супружници, на пример, могли обављати на заједничком имању, у заједничкој фирми, јавнобележничкој, адвокатској канцеларији итд. Самостални рад супружник обавља по основу радног односа, израдом ауторског дела, у домаћинству. Веза између рада и заједничке имовине може бити непосредна или посредна, зависно од тога да ли рад резултира зарадом или не. Вид. Младеновић 1981, 648–649; Алинчић *et al.* 2001, 475.

¹⁰ Законом се захтева постојање „заједнице живота у браку“. Очигледно је да законодавац сматра да није довољно само формално постојање брака, односно чињеница да су супружници у пуноважном браку, већ је неопходно и да постоји заједница живота, то јест да се остварује сврха брака – да постоји „просторна и емоционална веза“ међу супружницима. Вид. Младеновић 1981, 648.

¹¹ Под пословима редовног управљања подразумевају се послови неопходни за одржавање и очување ствари – неопходне поправке (замена цеви, поправка крова...), чување ствари, убирање плодова, плаћање рачуна за комуналне услуге... Под пословима ванредног управљања сматрало би се закључивање уговора о закупу ствари, обављање већих поправки ствари... Вид. Станковић, Орлић 2001, 152.

¹² Чл. 174 ПЗ.

¹³ Чл. 174, ст. 1 ПЗ.

¹⁴ Чл. 174, ст. 2 ПЗ.

ванредног управљања (који прелазе оквире редовног управљања) и послове располагања изјава воље другог супружника била би неопходна.¹⁵ Стварима у заједничкој својини један супружник не би могао располагати самостално, односно мимо постојања споразума са другим супружником. Осим тога, супружник не може располагати ни својим уделом у заједничкој имовини нити га може оптеретити правним послом међу живима.¹⁶ То је логична последица чињенице да су удели неопредељени све док не дође до деобе заједничке имовине. У послове располагања спадају послови којима се на другог преноси право својине на ствари или конституише право уже од права својине (нпр. право службености или заложно право).

Када је реч о правилима стварног права о преносу права својине, основно је правило да нико не може пренети на другог више права него што сам има (*nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*). Имајући у виду поменуте специфичности заједничке својине, да би се уопште могло пренети право својине на трећа лица, неопходно је да су оба (ван)брачна друга с тим сагласна.

Ипак, шта уколико те сагласности нема? Може ли треће лице стећи право својине на тој ствари?

У нашем праву се постојећа ситуација не разликује умногоме од ситуације кад треће лице стиче ствар од невласника. Можда се на први поглед може учинити да је мањи „прекршај“ унети у привредно друштво заједничку ствар (јер је преносилац у том случају један од власника, тачније заједничара) него унети ствар на којој преносилац нема уопште право својине. Међутим, чисто правно гледано, то су исте ситуације: и када је реч о невласнику и када је реч о заједничару, улагач испуњава (тј. покушава да испуни) обавезе из уговора/одлуке о оснивању/преносу удела тако што уместо своје уноси ствар на којој нема (искључиву) својину. Стога, супружник-заједничар, иако један од

¹⁵ Обитељски закон, *Народне новине* 103/15, последње измене у 156/23, чл. 37, ст. 2. Предвиђено је да је за изванредне послове потребно заједничко предузимање или писмена сагласност с овером потписа код јавног бележника. Међутим, у ставу 3 се предвиђа да непостојање сагласности не утиче на права и обавезе трећег савесног лица, у ком случају брачни друг без чије сагласности је посао предузет има право на накнаду штете од другог брачног друга.

¹⁶ Чл. 174, ст. 3 ПЗ. Правним послом за случај смрти – тестаментом, један супружник може располагати својим уделом у заједничкој својини. Међутим, у тренутку састављања завештања не може се знати коликим уделом у брачној тековини се располаже. Наследник то може сазнати тек након спроведеног оставинског поступка када се брачна тековина подели.

власника, не може располагати правом својине без сагласности¹⁷ другог супружника, те уколико то ипак учини, треће лице не може деривативним путем стећи право својине.

Када је реч о покретним стварима, имајући у виду да се за њихово располагање начелно не захтева посебна форма, довољно је да сама изјава воље којом се располаже правом на ствари буде усмена, па чак и прећутна (конклюдентним радњама). У том смислу, уколико је други супружник знао да се одређена покретна ствар уноси као улог у ДОО и томе се није противио, могло би се закључити да је (прећутно) дао сагласност.

Ипак, уколико ни то није случај, чини се да једино преостаје да се утврди да ли је треће лице могло да стекне право својине на покретној ствари на неки од оригинарних начина, као што су правила о одржају¹⁸ и стицању од невласника.¹⁹

¹⁷ У случају располагања стварју у заједничкој својини погрешно је чак и говорити о томе да је довољна „сагласност“ другог супружника, како је то решено у скоро свим судским одлукама. Када је реч о заједничарима, неопходна је изјава воље и једног и другог, а оне су по свом квалитету и садржини једнаке. Више о томе вид. у: Дабић Никићевић, Доловић Бојић 2019, 419–422.

¹⁸ Вид. чл. 28, ст. 1 и 3 ЗОСПО: према правилима о редовном одржају, неопходно је да државина буде законита, савесна и права те да протекне рок од три године, док је код ванредног одржаја рок нешто дужи јер се захтева само савесна (и права) државина, те он износи 10 година.

¹⁹ Вид. чл. 31 ЗОСПО. Према правилу за стицање својине од невласника (у ужем смислу), неопходно је да је покретна ствар прибављена уз накнаду, пуноважним уговором усмереним на пренос права својине, да је ствар предата, те да је стицалац савестан. Али, осим тога, неопходно је да је ствар стечена на један од три алтернативна начина: од невласника који у оквиру своје делатности ставља у промет такве ствари, од невласника коме је власник предао ствар у државину на основу правног посла који није основ за прибављање права својине или на јавној продаји. Примена тих правила може бити спорна када је преносилац заједничар. Наиме, у том случају то најчешће није лице које „у оквиру своје делатности ставља у промет такве ствари“ нити је она прибављена на јавној продаји. Преостаје да се испита да ли је могућа примена треће алтернативе, да је ствар прибављена „од невласника коме је власник предао ствар у државину на основу правног посла који није основ за прибављање права својине“. Мада се на први поглед чини да се у ту одредницу не би могао уклопити случај када један супружник одлучи да сам (без сагласности другог) располаже покретном ствари – јер му ствар није предата у државину на основу правног посла којим би стекао неко право уже од права својине већ је држи као власник-заједничар – сматрамо да за њену примену има места ако се одредба тумачи шире, а не само језички. Наиме, уколико се та одредба не би применила на случај када супружник отуђи ствар у заједничкој својини трећем лицу, то би довело до апсурдног закључка да је трећем лицу „боље“ (у смислу да има веће шансе да стекне право својине) да

Имајући у виду та правила, чини се да је велики број случајева у којима би треће лице могло с успехом да се позива на то да је стекло право својине на покретној ствари. Ипак, како је савесност један од неопходних услова за оригинарно стицање права својине, може се поставити питање да ли је тај услов испуњен у случају који нас у овом раду занима, нарочито када је реч о једночланом ДОО. Савесност се, када је реч о правним лицима, оцењује према савесности његових органа (Водинелић 1981, 309–311): ако су они несавесни, несавесним се сматра и правно лице. Другим речима, код једночланог ДОО, који је најчешћа форма, имајући у виду да је једини члан несавестан, несавесним би морало да се сматра и друштво.

С друге стране, када је реч о непокретностима, проблем је далеко сложенији. Наиме, када је непокретност у режиму заједничке својине, у нашем праву је могуће да као власник у регистру непокретности буде уписан само један супружник (или ванбрачни партнер). Да ствар буде компликованија, ПЗ садржи фикцију да су уписана оба (ван)брачна партнера чак и онда када је у регистру уписан само један као власник.²⁰ Иако је неспорно да је законодавац тиме намеравао да заштити неуписаног (ван)брачног друга, то је створило бројне проблеме у пракси будући да се неретко дешавало да уписани (ван)брачни друг покуша самостално да располаже непокретношћу користећи чињеницу да је једини уписан у катастар непокретности као власник. Тада се поставило питање да ли је треће лице могло да стекне право својине (или неко уже право) од уписаног (ван)брачног друга. С једне стране, уписани (ван)брачни друг, упркос чињеници да је у регистар непокретности уписан као једини власник, не може самостално располагати непокретношћу без другог (ван)брачног друга јер појединачна изјава било кога од њих усмерена на располагање заједничком својином сама по себи није довољна да би произвела било какво правно дејство, док располагање уделом није ни могуће правним пословима *inter vivos* у режиму заједничке својине јер су удели неопредељени. С друге стране, начело поуздања би требало да штити трећа савесна лица. Проблем је, међутим, у томе како тумачити савесност у располагању ствари-ма у заједничкој својини. Иако би трећи могао да тврди да је у реги-

је ствар стекао од невласника него што је стекао од власника-заједничара (!). Представљено на другачији начин, ако се право својине може стећи и од невласника, утолико пре би требало прихватити да се право својине на (целој) ствари може стећи и од сувласника или заједничара.

²⁰ Чл. 176, ст. 2 ПЗ.

стар уписан преносилац као власник (а не и његов (ван)брачни друг), чињеница је да ПЗ предвиђа фикцију да су уписана оба, а у праву важи максима да непознавање права шкоди.

Ваља поменути да је проблем донекле решен увођењем нотаријата у Србији јер су јавни бележници на себе преузели дужност да, приликом солемнизације или састављања уговора којим се располаже неким правом на непокретности, испитују да ли је непокретност у режиму заједничке својине. Следећи корак је учињен и доношењем Закона о поступку уписа у катастар непокретности и водова 2018. године, којим је наметнута обавеза да се у катастар непокретности упише да је реч о заједничкој својини, осим у изузетним случајевима.²¹ Ипак, тиме проблем није потпуно решен, нарочито за непокретности које су стечене у ванбрачној заједници.

Уколико се погледа како се судска пракса поставила решавајући проблем располагања једног (ван)брачног друга непокретношћу, без сагласности другог, може се закључити да је, након одређеног колебања, заузела врло чврст став да су ништави (па чак делимично ништави!) правни послови којим је уписани (ван)брачни друг располагао непокретношћу у заједничкој својини без сагласности другог супружника.²²

Иако начелно сматрамо да је такво схватање суда не само правно већ и правнополитички врло дискутабилно,²³ нарочито због тога што иде на уштрб правне сигурности и начела поуздања, поступање суда би морало бити исто и у случају када се непокретношћу (самостално) располаже тако што се она уноси као неновчани улог у привредно друштво јер ни тада нема сагласности другог супружника. Међутим, интересантно је да је наша највиша судска инстанца сасвим другачије поступала у том случају. Ту колебања готово да није ни било, а судска пракса је заузела сасвим супротно становиште: да се сматра да је таква непокретност постала имовина друштва, те да други супружник не може истицати стварноправни захтев у односу на њу. Као што је већ изложе-

²¹ Изузеци су: ако се изјави да је реч о посебној имовини једног супружника, уколико је један супружник непокретност стекао наслеђивањем, односно бестеретним правним послом, или ако су супружници брачним уговором другачије регулисали питање стицања заједничке или посебне имовине. Вид. чл. 7, ст. 4 Закона о поступку уписа у катастар непокретности и катастар инфраструктуре – ЗПУКНКИ, *Сл. гласник РС* 41/2018, последње измене у 92/2023. Назив закона је промењен последњим изменама.

²² О одлукама више у Дабић Никићевић 2024, 87 и даље.

²³ О томе више у Дабић, Доловић 2019, 413–416.

но, као основни аргумент судови истичу начело правне раздвојености и самосталности: сматра се да заједнички стечена имовина супружника, која је унета у привредно друштво, постаје имовина привредног друштва, „а та имовина је одвојена од имовине оснивача“²⁴, односно на њој се „искључују власничка права како улагача тако и његовог брачног друга“.²⁵ Такав став се износи као општи, без обзира на то да ли је приликом улагања непокретности постојала сагласност другог супружника.²⁶ Као потпору свог става судови наводе да је то предвиђено и самим законом којим се уређују привредна друштва, прецизније одредбом да уплаћени односно унети улози постају имовина друштва.²⁷

У појединим одлукама се иде чак и корак даље, па се наводи да право својине прелази са улагача (и његовог супружника) на привредно друштво већ у тренутку уписа у регистар привредних друштава јер су тада „реализована дејства оснивачког акта по коме је извршен унос имовине“.²⁸ Није потребно много објашњавати зашто је та тврдња по-

²⁴ Пресуда ВКС, Рев. 1549/2021 од 22. априла 2021.

²⁵ Пресуда ВСС, Рев. 1556/06 од 22. новембра 2007. Слично и у Пресуди Привредног апелационог суда у Београду, Пж. 4683/19 од 17. септембра 2020: „...тужила ни у ком случају не може према туженом привредном друштву, утврђивати своју брачну тековину и то ни у ком случају не може утврђивати брачну тековину на непокретности која представља сада имовину туженог, односно имовину привредног друштва“; Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж 1695/2016 од 29. августа 2016; Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж 3672/2014 од 8. јула 2015.

²⁶ То се врло често не може утврдити из текста судских одлука, што потврђује идеју да суд тој чињеници не даје значаја, као да је сасвим ирелевантно да ли је таква сагласност постојала, што сматрамо погрешним. Као пример судских одлука у којима се изричито наглашава да привредно друштво стиче уложену имовину и онда када је то самовласно учинио један од брачних другова вид. Пресуду Апелационог суда у Новом Саду, Гж 1695/2016 од 29. августа 2016. и Пресуду Апелационог суда у Новом Саду, Гж 3672/2014 од 8. јула 2015.

²⁷ Закон о привредним друштвима – ЗПД, *Сл. гласник РС* 36/2011, последње измене у 109/2021, чл. 47. Слично је било предвиђено и Законом о предузећима – ЗОП, *Сл. лист СРЈ* 29/96, у чл. 50, ст. 2, према коме почетну имовину предузећа чине улози оснивача.

²⁸ Пресуда ВКС Рев. 1549/2021 од 22. априла 2021; Пресуда ВСС, Рев. 1556/06 од 22. новембра 2007: „Уписом оснивања предузећа П... у регистар привредних субјеката у целисти су реализована сва правна дејства оснивачког акта по коме је извршен унос заједничке имовине парничних странака као оснивачког улога тог предузећа. Она се сходно одредби члана 5. ЗОП, најпре, манифестују у стицању правног субјективитета новооснованог предузећа, а потом, сходно одредби чл. 50. ЗОП-а, и у стицању власничких права тог предузећа на унетом оснивачком улогу. То практично значи да је оснивањем предузећа П... по сили закона извршено конституисање његових власничких права на унетом оснивачком улогу од стране туженог.“ У том смеру иде и Пресуда Привредног

грешна: акт уписа у регистар привредних друштава има неке друге важне функције, али не и функцију тренутка стицања права својине – на пренос права својине морају се применити општа правила стварног права.²⁹

Ипак, чак и тај став одражава (чини се пренаглашену) потребу заштите привредних друштава и њихове имовине, па и по цену урушавања неких основних принципа нашег права. То се може видети и из идеје која је изнета у једном реферату – као аргумент за став да заједничка имовина супружника постаје имовина друштва чак и ако један супружник покретне/непокретне ствари уложи у привредно друштво без сагласности другог – а која је очигледно имала велики утицај на формирање наше судске праксе јер ју је прихватила без довођења у питање. Наиме, како се наводи, одредба закона којом се предвиђа да имовина унета у привредно друштво представља својину друштва подразумева за-

апелационог суда, Пж 3819/2021 од 17. августа 2022: *„Овим правним послем (уговором о оснивању, прим. аут.) и уписом у Регистар код Агенције за привредне регистре тужени је престао бити власник предметних непокретности, у смислу члана 13. став 6. Закона о привредним друштвима, а тужилац је постао ванкњижни власник истих, без обзира што своје својство није уписао у катастар непокретности, али су спорне непокретности уписане и унете као неновчани улог у имовину овде тужиоца, те је извршен упис наведене промене код Агенције за привредне регистре.“*

²⁹ То је уосталом потврђено и на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаној 3, 4. и 26. новембра 2015. и на седници Одељења за привредне преступе и управно-рачунске спорове одржаној дана 30. новембра 2015. године: *„За разлику од стицања удела, моментом преузимања обавезе уплате, односно уношења улога у роковима одређеним оснивачким актом, улози постају имовина друштва тек када су уплаћени, односно унети у друштво, од стране оснивача, према члану 47. став 2. Закона о привредним друштвима. Уплаћивање, односно уношење улога у друштво, подразумева преношење права својине са оснивача на друштво. Уношење непокретности, као неновчаног улога у имовину друштва, врши се у складу са Законом који уређује стицање и пренос права својине на непокретностима. То значи да је за пренос права својине на непокретности са оснивача на друштво, поред постојања правног основа, односно уговора или одлуке о оснивању, којом оснивач преузима обавезу уношења непокретности као неновчаног улога у друштво, као и предаје непокретности друштву, потребно извршити и упис у надлежни катастарски операт, сагласно члану 60 Закона о државном премеру и катастру.“* Вид. Одговоре на питања привредних судова који су утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаној дана 3, 4. и 26. новембра 2015. и на седници Одељења за привредне преступе и управно-рачунске спорове одржаној дана 30. новембра 2015. године – Судска пракса привредних судова, *Билтен* 4/2015. О томе и у Васиљевић 2023, 146 и даље.

право „оригинарни начин стицања својине“ (Слијепчевић 2001, 243).³⁰ Штавише, додаје се врло смело да закон „нема никаквих ограда ни у погледу порекла имовине унете у друштво“ (Слијепчевић 2001, 244). Због тога се закључује да је искључена могућност да се на ствари унетој у друштво признају било која стварна, али и тражбена права брачног друга улагача те имовине, у односу на друштво (Слијепчевић 2001, 243–244).³¹

У најмању руку би се могло рећи да је таква аргументација не само неоснована већ и врло опасна.

Ако бисмо ствари посматрали шире, да ли то значи да би било довољно да и невласник уложи туђу ствар у привредно друштво (нарочито ако га је сам и основао) и тиме лиши власника права својине?³² Такав закључак би био апсурдан и врло опасан! Осим тога, он је и неоснован. Тачно је да се у чл. 47, ст. 2 ЗПД, слично као и у ранијим прописима којима је била регулисана та материја, предвиђа да улози који су уплаћени, односно унети у друштво постају имовина друштва. Ипак, то није основ за било какво оригинарно стицање права, а још мање доказ да се не прави никаква ограда у погледу порекла имовине унете у друштво. Намера законодавца је била да тиме предвиди да, *уколико су за то испуњени општи услови за стицање права својине*, имовина унета путем улога постаје имовина друштва. Али се тиме не уводи још један начин оригинарног стицања права својине у наше право нити се искључује примена општих правила стварног и облигационог права. Да је законодавац и имао такву намеру, то би морао да учини на много јаснији и недвосмислен начин, што није случај.

Дакле, када се утврђује да ли је друштво стекло право својине на унетим покретним/непокретним стварима, мора се утврдити најпре да ли су испуњени услови за деривативно стицање. Уколико нису, једино преостаје да се испита да ли су испуњени услови за оригинарно стицање, према општим правилима стварног права. А правила о ориги-

³⁰ Вид., само примера ради, Пресуду Апелационог суда у Новом Саду, Гж 1695/2016 од 29. августа 2016. и Пресуду Апелационог суда у Новом Саду, Гж 3672/2014 од 8. јула 2015, у којима се изричито наводи да је реч о оригинарном стицању.

³¹ Пресуда ВКС, Рев. 1549/2021 од 22. априла 2021: „*тужилца нема могућност истицања стварно-правног захтева у односу на имовину предузећа, већ може да има само облигациони захтев према бившем супружнику*“; Пресуда Привредног апелационог суда у Београду, Пж. 4683/19 од 17. септембра 2020.

³² Положај заједничара се не разликује у битном од положаја невласника: ни заједничар нема права да располаже правом својине на ствари у заједничкој својини без сагласности осталих заједничара.

нарном стицању,³³ па и позивање, између осталог, на начело поуздања у катастар,³⁴ претпостављају, између осталог, да стицалац мора бити савестан.

Уколико, пак, такви услови нису испуњени, закључак би морао да буде да други супружник има право да истиче стварноправни захтев у односу на ствар(и) унете у друштво без његове сагласности. Супружник-члан би у том случају друштву одговарао за правне недостатке ствари³⁵ јер није испунио своју обавезу уношења улога.³⁶ На тај начин се, уосталом, просуђује и у другим случајевима када се у привредно друштво, као нововчани улог, унесе непокретност на којој улагач нема право својине.³⁷

³³ Вид. чл. 28, ст. 2 и 4 ЗОСПО за непокретности.

³⁴ ЗПУКНКИ и чл. 63 Закона о државном премеру и катастру, *Сл. гласник РС* 72/2009, последње измене у 92/2023, чл. 3, ст. 1, т. 4.

³⁵ Вид. Решење Вишег привредног суда у Београду Пж. 5451/2000 од 16. августа 2000: ако супружник докаже да су унете непокретности у заједничкој својини без његове сагласности, „он ће тада својинском тужбом... моћи да оствари повраћај, односно предају ствари на којима има право својине, а тада ће оснивач противника предлагача... одговорати за правне недостатке ствари, које је уложио ради повећања оснивачког улога...“. О одговорности за правне недостатке као једној од последица неуношења улога вид. и Васиљевић 2023, 150–151.

³⁶ Вид. чл. 48 ЗПД, којим је предвиђено да оснивачким актом може бити предвиђена и уговорна казна за случај неблаговременог извршења/неизвршења обавезе уношења/уплате улога у привредно друштво. Ставом 2 истог члана прописано је да у случају да члан друштва пропусти да изврши поменуту обавезу, друштво може да га позове писменим путем да ту обавезу изврши у накнадном року који не може бити краћи од 30 дана од дана слања тог позива. Ако члан друштва пропусти да своју обавезу изврши и у накнадном року, друштво може донети одлуку о искључењу тог члана из друштва. Одлуком скупштине поменута обавеза се (уз сагласност обвезаног лица) може заменити другом обавезом.

³⁷ Вид. и Пресуду Привредног апелационог суда, Пж. 3934/22 од 16. јуна 2022: „по ставу Привредног апелационог суда, дозвољено је утврђење делимичне ништавости оснивачког акта у смислу члана 103. Закона о облигационим односима, у делу који се односи на облигационоправни однос оснивача, односно у делу који не утиче на статусна дејства основаног друштва... Утврђењем делимичне ништавости се не мења оснивачки улог оснивача, али ће постојати обавеза оснивача да своја оснивачка права ускладе са стварним стањем. Да ли ће друготужени унети другу имовину вредности уписаног оснивачког капитала и задржати постојеће учешће у основном капиталу првотуженог сходно члану 46. Закона о привредним друштвима, или ће првотужени донети одлуку о смањењу основног капитала је у диспозицији самих оснивача, али је неспорно да друготужени није могао да унесе као оснивачки улог непокретност за коју је утврђено да је у својини првотужеоца...“. Исто и у Пресуди ВКС, Прев. 91/2021 од 22. априла 2021.

Чини се корисним да се у овом делу рада осврнемо на још неке аргументе који су изнети као потпора ставу да заједничка имовина брачних другова постаје својина друштва од тренутка уношења у друштво чак и онда када за такво улагање није постојала сагласност другог супружника.

Наиме, има аутора који тврде да то произлази и из аналогне примене правила да ће се приликом деобе, на захтев брачног друга, у његов део првенствено унети они предмети заједничке имовине који служе за вршење његовог заната или занимања.³⁸ Таква одредба је предвиђена и у чл. 184 ПЗ, у којем се наводи да су ствари за вршење заната или занимања једног супружника искључива својина тог супружника, са урачунавањем у његов удео. Идеја тог правила је да се спречи могућност да се због деобе заједничке имовине угасе занатске радње те предузетник лиши неопходних средстава за рад. Међутим, примена те одредбе се (неосновано) проширује и на случај улагања у привредно друштво,³⁹ тако што се наводи да је „правно недопуштено и да се усвајањем захтева брачног друга за повраћај дела имовине унете у друштво као оснивачки улог његовог супруга омогући гашење правног субјективитета привредних друштава“ (Слијепчевић 2001, 243).

³⁸ Слијепчевић, 243. Аутор се позвао на одредбу из чл. 331, ст. 2 тада важећег Закона о браку и породичним односима – ЗБПО, али се слично предвиђа и у чл. 184 ПЗ. Разлика је у томе што је у чл. 331, ст. 2 ЗБПО био предвиђен изузетак ако је вредност таквих ствари несразмерно велика у односу на вредност целокупне заједничке имовине. Тада ће се извршити деоба и тих ствари, осим ако брачни друг коме те ствари треба да припадну не обезбеди другом брачном другу исплату одговарајуће вредности или не уступи другом брачном другу, по његовом пристанку, друге ствари одговарајуће или приближне вредности.

Таквог изузетка нема у Породичном закону, те такве ствари увек припадају супружнику-предузетнику, а уколико би њихова вредност била несразмерно велика у односу на вредност целокупне заједничке имовине, други супружник би могао да захтева само исплату противвредности дела који му припада.

Осим на тој, Слијепчевић свој став заснива и на одредби чл. 331, ст. 1 тада важећег ЗБПО, према којој се при деоби заједничке имовине сваком брачном другу урачунава у део оно што дугује заједничкој имовини.

³⁹ Вид. Пресуду Апелационог суда у Новом Саду, Гж 1695/2016 од 29. августа 2016: „Надаље, чл. 184 Породичног закона је прописано да, при деоби заједничке имовине, ствари за вршење заната или занимања једног од супружника припадају том супружнику у искључиву својину са урачунавањем у његов део, из чега даље следи да је искључена могућност да се усвајањем захтева брачног друга за повраћај дела имовине унете у друштво као оснивачки улог његовог супруга омогући гашење правног субјективитета привредног друштва.“ Слично и у Пресуди Апелационог суда у Новом Саду, Гж 3672/2014 од 8. јула 2015.

У вези с тим аргументом, а нарочито његовом аналогном применом на случај улагања у привредно друштво, мора се изнети неколико критика.

Најпре, чланом 184 ПЗ се предвиђа посебан режим за ствари које служе за вршење заната или занимања једног супружника, приликом деобе заједничке имовине. Важно је нагласити да је реч о стварима у *заједничкој* својини, а у вези с којима се поставља питање коме ће након деобе припасти. Имајући у виду да су то ствари у заједничкој имовини, и само вршење пренамене за њихово коришћење за вршење заната или занимања једног супружника морало би бити последица сагласности оба брачна друга. Тек у том случају, ако би дошло до деобе заједничке имовине, ствари које су намењене вршењу заната или занимања једног супружника припале би њему у посебну имовину, уз урачунавање у удео, а други супружник би био „обештећен“ тиме што би му припале неке друге ствари у имовину или пак тиме што би могао да захтева новчану противвредност дела који је припао супружнику-предузетнику. Уколико би, пак, обављање предузетничке делатности престало пре него што би се захтевала деоба, имовина која је унета у предузетничку радњу би се „вратила у статус који је постојао пре оснивања радње односно у режим заједничке имовине брачних другова“.⁴⁰

Исто то не би могло да важи ако би један супружник, без сагласности другог, одлучио да одређене покретне или непокретне ствари приведе таквој намени, да му служе за вршење заната или занимања. Томе би други супружник имао права да се супротстави јер је реч о ствари у заједничкој својини. Наравно, таква сагласност може бити и прећутна, али уколико ни такве сагласности нема, супружник-предузетник не би могао сматрати да ће му по том основу те ствари припасти у својину. Јер тиме би се могло доћи у ситуацију да се, простом одлуком да се ствар користи у одређене сврхе, чак и без сагласности другог супружника, он врло једноставно лиши права својине на одређеним покретним или непокретним стварима.

То тек не би могао бити случај када један супружник уноси у привредно друштво покретне/непокретне ствари у заједничкој својини. У том случају није реч „само“ о промени намене за коју се ствар користи већ о располагању правом својине. А за преношење права својине неопходна је сагласност оба супружника јер је ствар у заједничкој својини.

⁴⁰ Пресуда ВКС, Рев. 3954/19 од 7. октобра 2020, *IngPro*. То би, другим речима, значило да би се та имовина (тј. ствари које су се користиле за вршење заната или занимања), у случају накнадне деобе, распоређивале у складу с општим правилима о деоби, а не према посебном правилу из чл. 184 ПЗ.

Стога се не би смело сматрати да друштво стиче право својине на тим стварима уколико за то није постојала (у адекватној форми) сагласност другог супружника.

2.3. Стварноправни захтев усмерен на покретне/непокретне ствари које је супружник-члан унео као неновчани улог у привредно друштво уз сагласност другог супружника

Конечно, трећа ситуација се односи на случај када је привредно друштво стекло покретне/непокретне ствари (у односу на које се истиче стварноправни захтев) на тај начин што их је супружник-члан унео у ДОО као неновчани улог, али уз знање и сагласност другог супружника, при чему ваља нагласити да би та „сагласност“ морала бити у форми која се законом захтева приликом промета покретних, односно непокретних ствари.

У том случају је такође неспорно да је привредно друштво постало власник те да други супружник нема права да истиче стварноправни захтев у односу на унету имовину.

Оно што пак може бити спорно јесте како треба тумачити такву „сагласност“ другог супружника, који се сложио да ствари буду унете као улог у привредно друштво, али притом није и сам постао члан друштва. Да ли би могло бити речи о томе да је супружник (погрешно?) сматрао да је и удео у ДОО који се тиме стиче у режиму заједничке својине, иако се није и сам уписао као члан? О томе више у наредном делу рада.

2.4. Закључак

Могло би се закључити да је несумњиво да други супружник нема право да истиче стварноправни захтев у односу на имовину друштва у два случаја: ако је привредно друштво имовину стекло накнадно, својим пословањем, те ако су унете покретне или непокретне ствари као улог, уз сагласност оба супружника. Међутим, уколико приликом улагања покретних/непокретних ствари у друштво није постојала сагласност, онда би требало сматрати да је друштво стекло својину само ако су испуњени услови за оригинарно стицање, али према општим правилима стварног права, а не на основу чл. 47 ЗПД. Свако другачије тумачење би отворило питање да ли се тиме уводи нови начин престанка права својине осим постојећих регулисаних општим правилима стварног права. Нама се

чини да то није случај, односно да то не може бити легалан начин за губитак права својине те одузимање власнику могућности да штити своје право својине подизањем својинских тужби.

Конечно, да ли начело правне раздвојености и самосталности правних лица, на које се наши судови позивају не улазећи у било какву дубљу анализу проблема, има моћ да стави ван снаге примену основних постулата стварног права и да, у крајњем, доведе у питање неприкосновеност права својине као најапсолутнијег стварног права? Нама се чини да начело правне раздвојености и самосталности не би смело бити „моћније“ од начела неповредивости права својине, те чињенице да право својине може бити одузето и ограничено само у случају када је то изричито прописано законом. У том смислу, уношење заједничке ствари у привредно друштво без сагласности другог супружника не би смело бити један од начина за одузимање и ограничавање права својине.

3. ДА ЛИ БИ УДЕО У ДОО МОГАО БИТИ У РЕЖИМУ ЗАЈЕДНИЧКЕ СВОЈИНЕ СУПРУЖНИКА?

3.1. Постављање проблема

Могуће је замислити сценарио у којем једно лице обавезу уноса у друштво одређених ствари као улога испуни тако што унесе ствар која је у режиму заједничке својине њега и његовог супружника. Уношењем улога, улагач стиче право на уделу, а по основу удела и низ других права. Поставља се питање какав је положај другог супружника који је остао „изван друштва“, односно да ли му чињеница што је супружник-члан унео у друштво на име улога ствар која припада и њему омогућава да и он стекне право на уделу? Другим речима, да ли би удео у ДОО могао бити у режиму заједничке својине оба супружника, у ситуацији када је и улог припадао супружницима?

Узрок спора поводом режима удела у ДОО је у томе што то питање није изричито регулисано законом. Стога су, како је већ поменуто у уводу, судови морали прибећи анализи како породичноправних и стварноправних, тако и компанијскоправних прописа.

Наиме, уколико се посматрају одредбе ПЗ, који представља основни позитивноправни пропис којим се регулишу имовинскоправни односи супружника, као основни режим се предвиђа заједничка својина, ако је реч о имовини која је стечена радом у току трајања заједнице живота

(у браку).⁴¹ Стога, уколико би се посматрале само одредбе ПЗ, удео у ДОО би требало да се сматра заједничком својином супружника, уз доказ да је стечен средствима која су у режиму заједничке својине. То би уосталом била и последица примене правила о реалној суброгацији, о којој ће бити више речи у даљем тексту.

Ипак, није тако једноставно доћи до решења дилеме. Проблем се нарочито јавља због начина на који је уређено питање стицања чланства у ДОО и садржине права (и обавеза) које оно доноси. Наиме, према ЗПД, чланство се може стећи на неколико начина (Јовановић, Радовић, Радовић 2023, 105 и даље; Васиљевић, Јевремовић Петровић, Лепетић 2023, 105 и даље). Најчешће је то доношењем одлуке о оснивању друштва или закључењем уговора о оснивању, али може бити и на други начин, примера ради, наслеђивањем или закључењем уговора о преносу удела.⁴² По основу преузимања обавезе уноса/уплате улога у друштво стиче се удео у друштву,⁴³ док улози који су уплаћени, односно унети у друштво постају имовина друштва.⁴⁴ Међутим, ти акти су само основ стицања. Да би одређено лице стекло својство члана друштва, неопходно је да се *региструје* као члан у одговарајућем регистру. Својство члана друштва се у том смислу стиче даном регистрације власништва над уделом.⁴⁵ Тек у том тренутку улагач може да се легитимише као члан друштва, да стиче удео у друштву сразмерно вредности његовог удела у укупном основном капиталу друштва⁴⁶ те да, осим имовинских,

⁴¹ Вид. чл. 171, ст. 1 ПЗ. У ставу 2 истог члана се предвиђа да супружници могу брачним уговором другачије уредити своје имовинске односе. Одредбама ПЗ се прецизније уређују само две ситуације: прва се односи на питање режима права својине на имовини стеченој играма на срећу, а друга на питање режима права својине на имовини стеченој коришћењем права интелектуалне својине, али се и у тим случајевима као режим предвиђа заједничка својина, уз изузетак, код игара на срећу, да супружник који је остварио добитак може доказати да је у игру уложио посебну имовину. Вид. чл. 172 и 173 ПЗ.

⁴² Чл. 11, ст. 1 ЗПД. Оснивачки акт је конститутивни акт друштва који има форму уговора о оснивању, односно у случају једночланог друштва, одлуке о оснивању друштва.

⁴³ Чл. 47, ст. 1 ЗПД.

⁴⁴ Чл. 47, ст. 2 ЗПД.

⁴⁵ Чл. 143 ЗПД. Лице које је овлашћено да подношењем пријаве Агенцији покрене поступак регистрације јесте оснивач у поступку оснивања привредног друштва. Вид. чл. 5 и 5а, ст. 1, тач. 3 Закона о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре, *Сл. гласник РС* 99/2011, последње измене у 105/2021.

⁴⁶ Осим ако је оснивачким актом при оснивању друштва или једногласном одлуком скупштине одређено другачије. Чл. 151, ст. 1 ЗПД.

стиче и одређена статусна права: право гласа у скупштини, право на учешће у добити друштва, право на учешће у ликвидационом остатку и друга права предвиђена тим законом.⁴⁷

Другим речима, чланом друштва се сматра само лице које је регистровано као члан – уколико неко није регистрован као члан, сматра се да не може имати ни права која по том основу припадају члановима. У том смислу, анализирајући одредбе ЗПД, чини се да има више основа да се сматра да би удео у ДОО, иако стечен средствима у заједничкој својини, требало сматрати посебном имовином супружника-оснивача.

Којим од поменутих правила би требало дати предност?

Домаћа судска пракса готово да није имала дилему – значај је дала одредбама ЗПД. Тако, наводи се у одлукама, ако други супружник није био уписан као суоснивач друштва, *„по основу стицања у браку не може стећи власничка ни управљачка права на том друштву“*⁴⁸ јер таква права припадају само члановима друштва.⁴⁹ Сматра се да је у питању *„статусно право оснивача друштва, где нема скривених власника... које се стиче регистрацијом, тј. уписом у јавну књигу код Агенције за привредне регистре на основу улога у имовину друштва и оснивачког акта закљученог између оснивача конкретног привредног друштва, или одлуке о оснивању или преносу удела“*.⁵⁰

Чини се, међутим, да се таквом расуђивању мора приговорити да је прилично круто јер се суд уопште не обазире на одредбе породичног права којима је регулисан институт заједничке својине супружника. Како се наводи, други супружник би, евентуално, по основу чињенице да су новац и ствари у заједничкој својини уложене у друштво (чак и без његове сагласности), могао истицати против супружника-члана само облигационоправни захтев како би добио новчану накнаду „у висини која одговара доприносу у стицању уложених средстава“.⁵¹

⁴⁷ Та права члана друштва су сразмерна учешћу удела тог члана у основном капиталу друштва, осим уколико је оснивачким актом одређено другачије. Чл. 152, ст. 1 и 2 ЗПД.

⁴⁸ Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, Гж. 2531/12 од 10. септембра 2012; Решење Апелационог суда у Београду, Гж. 5202/2013 од 6. августа 2013.

⁴⁹ Пресуда ВКС, Рев. 1549/2021 од 22. априла 2021.

⁵⁰ Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 3662/2019 од 3. октобра 2019.

⁵¹ Пресуде ВСС, Рев.1556/06 од 22. новембра 2007. Исто и у: Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, Гж. 2531/12 од 10. септембра 2012; Пресуда ВКС, Рев. 2549/2017 од 22. марта 2018; Пресуде ВСС, Рев. 1556/06 од 22. новембра 2007; Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 3662/2019 од 3. октобра 2019; Пресуда ВКС, Рев 1637/2018 од 29. јуна 2018; Пресуда Привредног апе-

Пре него што изложимо аргументе који иду у прилог, односно против схватања да је удео у ДОО у режиму посебне својине супружника-члана, корисно је најпре дати кратак приказ института реалне суброгације. На крају ће бити изложени могући механизми заштите другог супружника и најчешћи проблеми који се јављају у судској пракси као последица чињенице да је као члан друштва уписан само један супружник.

3.2. О институту реалне суброгације и могућности његове примене у случају стицања удела у ДОО

Реална суброгација постоји када на место једног објекта, који је у посебном правном режиму, долази други, а сâм правни однос задржава своју правну природу и потпада и даље под исти правни режим (Станковић, Водинелић 1996, 138). *Ratio* је у обезбеђивању континуитета у правним односима, онда када је ишчезла ствар била под одређеним правним режимом (Станковић, Водинелић 1996, 138). Она наступа на основу самог закона, без икакве радње неког органа или изјаве воље страна (Водинелић 2012, 289). Неопходно је само да буду испуњени следећи услови: прво, да је постојала одређена ствар која је била у одређеном правном режиму (или да је на тој ствари постојало право трећег лица – али та ситуација неће бити предмет нашег интересовања); друго, да је конкретна ствар правно или материјално ишчезла; и треће, да је на место ишчезле ствари ступила друга која се даје као (против)накнада (Водинелић 2012, 139).

Објашњено на примеру, уколико би супружници (или један од њих) од средстава која су у заједничкој својини купили неку ствар, примера ради непокретност, та ствар би такође требало да буде у режиму заједничке својине – дакле, ствар (непокретност) добијена на име потпуног или делимичног нестанка неког објекта (новца) из заједничке својине такође улази у режим заједничке својине (Тешић, 2007, 396; Доловић Бојић 2/2022, 312).⁵²

лационог суда у Београду, Пж. 4683/19 од 17. септембра 2020; Пресуда Привредног апелационог суда у Београду, Пж. 6108/19 од 16. децембра 2020; Пресуда ВКС, Рев 1549/2021 од 22. априла 2021; Пресуда ВКС, Рев. 200/2014 од 29. децембра 2015.

⁵² У том смислу резонује и Врховни суд Србије те истиче да „ако су брачни другови радом у току брака стекли имовину коју је један од њих за време одвојеног живота отуђио, па добијеним средствима купио другу имовину, онда и другом брачном другу припада право заједничке својине на тој имовини по

Да ли се та логика може применити и у случају улагања ствари или новца који су предмет заједничке својине супружника у привредно друштво чији је оснивач/члан само један супружник? Наиме, има ли места примени института реалне суброгације у случају стицања удела у ДОО?

Та ситуација (улагање заједничке имовине у привредно друштво) донекле се разликује од претходно описане (улагање у куповину непокретности) јер удео има специфичну правну природу. Наиме, специфичност те ситуације се огледа у томе што се један објект који је у режиму заједничке својине супружника уноси као улог у привредно друштво, које има свој правни субјективитет, те је имовина друштва одвојена од имовине његових оснивача и чланова; да ствар буде сложенија, у ситуацијама које су предмет нашег интересовања само један од супружника има статус оснивача/члана, док је други формално „изван“ друштва. Временом, као резултат доброг или лошег пословања имовина друштва се може увећавати или, пак, смањивати – последично томе, и вредност удела се мења. Осим тога, удео није типична ствар већ собом носи и имовинска и статусна права (Aralica 2017, 123 и даље).

Ипак, чињеница је да се у многим питањима удео у ДОО понаша као и друге ствари које чине имовину неког лица: само примера ради, он је наследив, начелно преносив, на њему се може спровести извршење. Стога је питање да ли је та разлика довољна да би била изузета од правила општег дела грађанског права. Осим тога, почетна хипотеза мора бити да од унетог улога у друштво настаје удео у друштву – наиме, први објект – улог је правно ишчезао улагањем у друштво и постао је имовина друштва, али је на његово место ступио нови објект – удео у друштву. На њему несумњиво супружник-члан друштва има право својине, али имајући у виду да су испуњени сви услови за примену института реалне суброгације, требало би сматрати да право на уделу има и други супружник те да је удео у друштву у истом правном режиму у којем је био и стари ишчезли објект, а то је режим заједничке својине супружника.⁵³

То је уосталом општеприхваћено схватање у упоредноправној теорији и судској пракси: сматра се да супружник-члан удео стиче уписом у регистар, по основу правила компанијског права, док у том истом

истом основу, по коме му је припадало право и на раније продатој заједничкој имовини“. Вид. одлуку ВСС, Гж. 2718/76, *Збирка судских одлука из области грађанског права 1973–1986*, Београд 1986, 214.

⁵³ У том смислу вид. и: Пламенац 2020, 8; Пламенац 2/2023, 624.

тренутку други супружник стиче право на удео *ipso iure*, према правилима породичног права и правилима о реалној суброгацији (Dugar 2014, 202).

3.3. Критика схватања да је удео у привредном друштву у режиму посебне имовине супружника-члана

У досадашњем излагању је већ започето преиспитивање основаности и оправданости крутог схватања у домаћој судској пракси – да уложена имовина несумњиво постаје имовина привредног друштва те да удео у ДОО мора бити у посебној имовини супружника-члана, иако је стечен средствима у заједничкој својини. На овом месту ће бити изложени критици још неки аргументи који се у вези с тим јављају.

Наиме, један од аргумената којим се негира могућност да други супружник може стећи права на уделу, односно да удео може бити у режиму заједничке својине, јесте да је одлуку о оснивању, то јест уговор о оснивању друштва, односно уговор о стицању удела, закључио само супружник-члан (Слијепчевић 2001, 235). Како уговор производи дејство *inter partes*, супружник који није уговорна страна не може стицати права и обавезе које настају из тог уговора. Исто важи и у случају оснивања једночланог друштва: сматра се да супружник који није оснивач и у том случају остаје „изван друштва“. Из тога произлази и други аргумент: без јасно исказане воље да се друштво оснује не може се стећи статус члана друштва (Слијепчевић 2001, 236). Према том ставу, имајући у виду да други супружник није једна од уговорних страна уговора о оснивању друштва или преносу удела, он није исказао вољу да постане члан друштва.⁵⁴ А воља за оснивање привредног друштва је један од неопходних услова за настанак друштва. Стога се поставља питање може ли други супружник постати члан друштва без обзира на своју вољу.

⁵⁴ „Тужила није учесник, ни потписник ове одлуке о оснивању и није исказала вољу за оснивањем истог. Из тог разлога тужила по основу стицања у ванбрачној заједници или браку не може стећи власничка права на једночланом друштву са ограниченом одговорношћу нити делу непокретности у власништву туженог... Власничка и управљачка права и обавезе припадају само његовом оснивачу и његов брачни друг не може стећи статус оснивача преко улога унетог у друштво из заједничке својине.“ Пресуда ВКС, Рев. 2549/2017 од 22. марта 2018. Слично: Пресуда ВКС, Рев 1637/2018 од 29. јуна 2018; Пресуда ВСС, Рев.1556/06 од 22. новембра 2007; Пресуда Привредног апелационог суда, 1 Пж. 6108/19 од 16. децембра 2020.

Поменути аргумент није лако оспорити. Чињеница је да други супружник није своју вољу исказао на начин на који се то захтева законом при стицању удела у ДОО. Ипак, да ли би се могло рећи да такве воље уопште нема? Зар тиме што се други супружник (изричито или прећутно) сагласио с тим да се новац или ствари у заједничкој имовини уложе у ДОО није изразио намеру да жели да и тако стечени удео буде у заједничкој имовини? Јер, зашто би иначе пристао да се њихов заједнички новац и(ли) ствари унесу у друштво уколико се не слаже са идејом оснивања/приступања привредном друштву те стицања удела у њему?

Исто се може изнети и као контрааргумент схватању да удео не може бити у режиму заједничке својине јер други супружник није „у друштво унео законом прописани улог“ (Слијепчевић 2001, 240). Иако их је формално уложио супружник-члан, не би се смела занемарити чињеница да је удео стечен на основу улагања *заједничких* средстава, а најчешће заправо уз знање и сагласност другог супружника.

Томе се може придодати и аргумент да није неуобичајено да, када је реч о супружницима, право заједничке својине на некој ствари стекну оба супружника, у складу с правилима о реалној суброгацији, иако је вољу за стицањем изразио само један.⁵⁵ Тако, опште је прихваћено да у заједничку својину улазе све покретне па и непокретне ствари које је само један од заједничара прибавио заједничким средствима.⁵⁶ Чини се да би исто требало да важи и за стицање удела у ДОО.

Даље, као један од аргумената наводи се и то да се у ЗПД, осим када је реч о наслеђивању, не предвиђа изричито могућност стицања удела у друштву *ipso iure*. Другим речима, тим законом није изричито регулисана могућност да се право на удео стекне на основу одредаба о

⁵⁵ Сматра се да у заједничку имовину улазе, између осталог, и ствари набављене из заједничке имовине. Како се објашњава, „ради о тзв. реалној суброгацији, што значи да се непосредном заменом ствари или имовинских вредности својинска права преносе са ствари која је замењена на ствар до које се заменом (суброгацијом) дошло“. Драшкић 2007, 412.

⁵⁶ То јасно произлази и из најновијег законског решења, према коме се у катастар непокретности уписује по правилу *заједничка* својина супружника, ако се непокретност стиче у браку. Искључива својина једног од супружника уписује се само уколико се непокретност стиче наслеђивањем, бестеретним правним послом, уколико су супружници брачним уговором другачије регулисали питање стицања својине или ако се катастру достави изјава оба супружника да у конкретном случају није у питању заједничка већ посебна својина једног од супружника. Дакле, чак и кад уговор пред нотаром закључује само један од супружника, уписује се заједничка својина у катастар, осим у поменутих изузецима. Вид. чл. 7, ст. 5–8 ЗПУКНКИ.

заједничкој својини брачних другова, односно самим тим што је један супружник уложио заједничка средства. Томе се у прилог помиње и чињеница да ЗПД не познаје могућност да на уделу постоји заједничка својина већ само сусвојина.

Неспорно је да та ситуација није правно регулисана одредбама ЗПД нити се њиме изричито предвиђа могућност да удео буде у заједничкој својини. Ипак, то не значи да је таква могућност искључена – ако је то и била намера законодавца, он је то морао да учини на недвосмислен начин, што није случај. Уосталом, мора се нагласити да институту реалне суброгације, као уосталом ни институту заједничке својине, није место у том закону. То су, наиме, институти општег дела грађанског, односно стварног (и породичног) права, који су стога регулисани другим прописима, али се као општа правила примењују на све ситуације које се њих тичу. То би требало да важи и онда када се преплићу са материјом која је у основи регулисана одредбама ЗПД. У том смислу, иако је институт удела у ДОО регулисан одредбама ЗПД, када је реч о имовинскоправних односима супружника, не можемо игнорисати норме ПЗ те институте општег дела грађанског и стварног права. Другим речима, уколико се одређено привредноправно питање нађе у сплету с појединим питањима регулисаним нормама стварног, породичног права или општег дела грађанског права, те норме се морају имати у виду будући да су, исто као и одредбе ЗПД, део позитивног права наше земље, а уједно и *lex specialis* за имовинске односе супружника. У супротном, дошли бисмо до апсурдног закључка – да реална суброгација и институт заједничке својине немају никакву примену на пољу привредног права.⁵⁷

Затим, један од аргумената да удео не може бити у режиму заједничке својине заснива се на неприхватљивој идеји да закон којим се уређује правни положај привредних друштава „нема никаквих ограда у погледу порекла имовине унете у друштво“ те да је реч о „оригинарном

⁵⁷ У теорији се став да је удео у посебној имовини супружника-члана правда и тиме да су последице неовлашћеног располагања једног супружника средствима из заједничке својине такве да „тај супруг дугује заједничкој имовини одређени новац сразмеран доприносу другог брачног друга“. Вид. Слијепчевић 2001, 243. Такво схватање не сматрамо исправним. Наиме, уколико један супружник од заједничког новца (стеченог током трајања заједнице живота у браку, и то радом) купи одређену ствар, та ствар је, применом правила о реалној суброгацији, у заједничкој својини супружника, исто као што је у том режиму био и новац којим је предметна ствар купљена. Чињеница да је један супружник располагао заједничким новцем не може бити довољна да други супружник, након што је изгубио могућност да учествује у располагању заједнички стеченим новцем, још и не буде заједничар купљене ствари.

начину стицања својине“ (Слијепчевић 2001, 243). О неоснованости и опасности таквог става већ је било речи у овом раду. Одредба закона да улози који су уплаћени, односно унети у друштво постају имовина друштва не представља никакав нови вид оригинарног стицања у нашем праву већ се та одредба примењује само ако су испуњени услови за деривативно, односно оригинарно стицање, али према општим правилима стварног права. У супротном би оснивање, односно улагање у привредно друштво постало „легалан“ начин да се туђа имовина претвори у имовину друштва, што не би смело да буде случај.

3.4. Да ли други супружник има право на добит друштва?

Једно од питања које се појавило у домаћој и упоредноправној судској пракси јесте: ако се пође од тога да и други супружник стиче по сили закона право на удео, да ли је онда и добит коју је супружник-члан стекао у режиму заједничке својине?

У домаћој судској пракси готово да нема полемике о томе. Судови полазе од тога да статусна и имовинска права припадају само члановима, а како се својство члана стиче уписом у регистар, судови закључују да „*власничка и управљачка права на оснивачком улогу припадају регистрованом оснивачу друштва са ограниченом одговорношћу*“.⁵⁸ Стога, како други супружник није уписан као суоснивач/члан друштва, не може по основу стицања у браку стећи власничка и управљачка права на том друштву.⁵⁹

Том ставу се не може много приговорити ако се ствари посматрају из перспективе друштва (па и трећих савесних лица, уколико се то на било који начин дотиче њиховог положаја). Наиме, из угла привредног друштва (и трећих савесних лица), члан друштва је само оно лице које

⁵⁸ Пресуда ВКС, Рев. 1549/2021 од 22. априла 2021; Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 3662/2019 од 3. октобра 2019: „*Постојање статуса оснивача, односно члана друштва, јесте предуслов постојања и остварења свих права према друштву. Право управљања привредним друштвом и учешће у расподели добити оствареној пословањем истих, припада само члановима, оснивачима привредног друштва, а не и њиховим супружницима. Супружник који није странка у оснивачком уговору или учесник одлуке о оснивању друштва, не може стећи имовинска и неимовинска, нити управљачка права према друштву*.“ Слично и у Пресуди ВКС, Рев 1637/2018 од 29. јуна 2018. и Пресуди ВСС, Рев. 1556/06 од 22. новембра 2007.

⁵⁹ Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, Гж. 2531/12 од 10. септембра 2012.

је регистровано као члан друштва. У том смислу би било и врло опасно по правну сигурност довести у питање, примера ради, одлуку коју је друштво донело на основу тога како су његови чланови гласали. Исто тако, можемо се сложити с тим да, из перспективе друштва, право на добит имају само чланови друштва јер се други супружник не може легитимисати по том основу као поверилац друштва.

Ипак, да ли би из тога требало закључити да добит (па и ликвидациони остатак) припада искључиво супружнику-члану? Нама се чини да би имало места и другачијој аргументацији. Чињеница да су за стицање удела у ДОО коришћена средства која су у заједничкој имовини не би смела, имајући у виду правила о заједничкој својини и реалној суброгацији, да води томе да сва права у вези с уделом ужива само супружник-члан. То би могао да постане врло лаган начин да се заједничка имовина претвори у посебну, чак и без сагласности другог супружника те било каквог начина да он то спречи. Чини нам се да би се могло дискутовати и на следећи начин: како је добит друштва приход остварен на основу удела у друштву, могло би се аргументовати да то на неки начин јесте приход од заједничке имовине. Иако се други супружник не може легитимисати пред друштвом као поверилац у односу на добит, зашто он то право не би могао да остварује у односу на супружника-члана?

У судској пракси се може уочити и аргумент да добит није резултат рада супружника већ резултат пословања друштва, а како се одредбама ПЗ предвиђа да се заједничком имовином сматра само имовина стечена радом у току трајања заједнице живота, то је такође послужило да се у појединим одлукама закључи да добит постаје посебна имовина члана друштва.⁶⁰

⁶⁰ „Садржина наведене одредбе упућује на то да заједничка имовина није одређена као имовина стечена приходом од рада, већ као имовина стечена радом. Према томе, добит је резултат пословања привредног друштва као самосталног правног субјекта, па је тако остварен приход друштва резултат пословања друштва, па се у смислу наведене одредбе не може сматрати заједничком имовином брачних другова. Брачни друг може и личним радом допринесити стицању добити друштва. За тако уложен рад, њему се исплаћује одређена накнада-плата. Она је саставни део трошкова пословања, а не остварене добити друштва. Таква зарада се остварује личним радом оснивача-члана друштва, а не његовим учешћем у оствареној добити друштва. Према томе, овако остварен приход је резултат рада брачног друга члана друштва и он представља заједничку имовину брачних другова. Насупрот томе, добит остварена пословањем друштва, расподељује се његовим члановима на основу чланских права у друштву, а не на основу уложеног рада. Зато сагласно чл. 168 ст. 2 ПЗ, која прописује да имовина коју је супружник стекао у току трајања брака деобом заједничке имовине, односно наслеђем, поклоном

Таква аргументација је последица става да је удео посебна имовина супружника-члана, а то схватање је готово једногласно прихваћено у нашој судској пракси. Ипак, оно је засновано само на правилима компанијског права те практично потпуном игнорисању основних правила породичног и стварног права којима је регулисан институт заједничке својине. Као што је већ поменуто у раду, а подржано и у упоредноправним системима, итекако има основа сматрати да је други супружник стекао право на удео по сили закона. Иако се не може легитимисати као члан друштва према друштву и трећим (савесним) лицима, све док се не упише, то не значи да своје право на уделу не би могао да истиче према супружнику-члану. У складу с тим, ако удео сматрамо заједничком имовином супружника, добит друштва би требало сматрати приходом од заједничке имовине.⁶¹ Стога је погрешна дефиниција заједничке имовине која се може уочити у неким домаћим судским одлукама, да „заједничка имовина није одређена као имовина стечена приходом од рада, већ као имовина стечена радом“.⁶² Опште је прихваћено да у заједничку имовину улазе и „(а) приходи од заједничке имовине, како они који су резултат рада, тако и они које имовина даје без икаквог рада (на пример, закупнина, камата, дивиденда итд.); (б) приходи од посебне имовине, који су остварени радом супружника; (ц) ствари набављене из заједничке имовине“.⁶³

Важно је поменути да се, иако ретко, у нашој судској пракси може наићи и на одлуке у којима суд износи став да имовина стечена на основу добити може представљати заједничку својину уколико је друштво основано заједничким средствима.⁶⁴

Нама се чини да би исто требало да важи и за ликвидациони вишак.

или другим правним послом којим се прибављају искључиво права, имовина стечена учешћем у оствареној добити друштва, представља његову посебну имовину, јер је прибављена бестеретним стицањем брачног друга члана привредног друштва.“ Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж 1695/2016 од 29. августа 2016. Слично и у Пресуди Апелационог суда у Новом Саду, Гж 3921/2013(2) од 11. децембра 2013.

⁶¹ За схватања у хрватској пракси вид. Јакупак 2021, 571.

⁶² Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж 1695/2016 од 29. августа 2016. Слично и у Пресуди Апелационог суда у Новом Саду, Гж 3921/2013(2) од 11. децембра 2013.

⁶³ Драшкић 2007, 412. Ауторка у фусноти 1157 објашњава да се у трећем случају „ради о тзв. реалној суброгацији, што значи да се непосредном заменом ствари или имовинских вредности својинска права преносе са ствари која је замењена на ствар до које се заменом (суброгацијом) дошло“.

⁶⁴ „Првостепени суд налази да је стицање возила резултат брачне тековине, без обзира што је средства за куповину возила обезбедио профит предузећа

3.5. Механизми заштите неуписаног супружника

Претходна излагања су имала циљ да покажу изазове с којима се суочава судска пракса, али и како је она на њих реаговала. Нажалост, сведоци смо да се у нашој судској пракси готово никаква заштита не пружа другом супружнику, не само у погледу стварноправних захтева у односу на ствари (и права) која су унета у друштво без његове сагласности већ и у односу на захтев да му се призна право на уделу у ДОО по основу брачне тековине. Такви захтеви се готово по аутоматизму одбијају, без обзира на то што је удео стечен средствима у заједничкој својини, те игноришу потпуно основна правила стварног и породичног права која би налагала другачију заштиту.

Како се наводи, други супружник би, евентуално, по основу брачне тековине, односно чињенице да су новац и ствари у заједничкој својини уложене у друштво (чак и без његове сагласности) као новчани или неновчани улог, могао истицати против супружника-члана облигационоправни захтев како би добио новчану накнаду „у висини која одговара њеном доприносу у стицању уложених средстава“.⁶⁵

Нема, дакле, право чак ни на противвредност (свог дела) удела у ДОО која може, након вишегодишњег или чак вишедеценијског пословања друштва, умногоме премашити вредност остале заједничке имовине већ само на накнаду онога што је уложено у друштво, и то у висини која одговора доприносу у стицању уложених средстава. И више је него очигледно да су се домаћи судови огрешили о супружнике који нису чланови друштва приликом просуђивања у таквим случајевима, те су одлуке не само потенцијално неосноване већ и врло неправичне.

које се водило на туженог, а ово због тога, што је предузеће основано заједничким средствима у току трајања брака и због тога што је тужиља у једном периоду радила у предузећу и што је ангажовање туженог у раду предузећа свакако морало, са друге стране, да повећа и ангажовање тужиље у вођењу заједничког домаћинства.“ Пресуда Окружног суда у Ваљеву, Гж. 173/2006 од 13. априла 2006.

⁶⁵ Пресуда ВСС, Рев. 1556/06 од 22. новембра 2007. Исто и у Пресуди Апелационог суда у Крагујевцу, Гж. 2531/12 од 10. септембра 2012; Пресуди ВКС Рев. 2549/2017 од 22. марта 2018; Пресуди Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 3662/2019 од 3. октобра 2019; Пресуди ВКС, Рев 1637/2018 од 29. јуна 2018; Пресуди Привредног апелационог суда у Београду, Пж. 4683/19 од 17. септембра 2020; Пресуди Привредног апелационог суда у Београду, Пж. 6108/19 од 16. децембра 2020; Пресуди ВКС, Рев 1549/2021 од 22. априла 2021. и Пресуди ВКС, Рев. 200/2014 од 29. децембра 2015.

Искуство из упоредног права, нарочито земаља у окружењу, савим је другачије. Опште је прихваћено, и у судској пракси и теорији, да је други супружник стекао право на уделу по сили закона, уколико је за његово стицање уложена заједничка имовина (Dugar 2014, 202). Развојем судске праксе искристалисао се механизам заштите другог неуписаног супружника, односно постао је јаснији пут који је потребно прећи с циљем осварења права. Стога, наводи се, други супружник заштиту својих права остварује у неколико корака.

Први логичан, али и неопходан корак јесте захтев другог супружника упућен суду да се призна да право на уделу у друштву припада и њему, односно да се утврди да је удео у режиму заједничке својине. Суд, притом, у одлучивању о тако постављеном деклараторном захтеву пажњу усмерава ка томе која су средства употребљена за стицање удела у привредном друштву – да ли заједничка или посебна – а не само, како се то у нашој судској пракси чини, на то ко је од супружника регистрован као члан. Како се објашњава, супружник-члан удео стиче уписом у регистар, по основу правила компанијског права, док у том истом тренутку други (неуписани) супружник стиче право на удео *ipso iure*, према правилима породичног права.

Када суд утврди да удео у друштву такође представља брачну тековину, други супружник добија признање да удео припада и њему. Ипак, оно може бити недовољно да би могао да оствари своја права. Једна од могућности би могла бити да се, на основу таквог утврђења суда, (бивши) супружници договоре да се супружнику-члану препусти право на уделу, а да други супружник стекне право на неком другом предмету из заједничке имовине или пак да добије противвредност његовог удела у уделу.⁶⁶ То би био врло елегантан начин да се избегну проблеми који би се могли појавити уколико би и други супружник постао члан друштва, имајући у виду нарушене односе између (најчешће бивших) супружника, нарочито потенцијалну саботажу у даљем одлучивању те пословању друштва.

Међутим, ако таквог договора између супружника нема, у упоредно-правној теорији се сматра да је следећи важан корак за другог супружника, да би и формалноправно стекао исти положај као супружник-члан, да од суда захтева да донесе кондемпнаторну судску одлуку којом

⁶⁶ Вид. о томе када је реч о акцијама и уделима у Jelinić 2011, 128 и даље.

се супружнику-члану налаже да изда исправу подобну за упис.⁶⁷ Тиме се добија могућност да се, уписом у (одговарајући) регистар, други супружник и према трећим лицима и самом друштву легитимише као члан те оствари своја управљачка и имовинска права заједно с (бившим) супружником.

С циљем додатног обезбеђења остварења права неуписаног супружника, упоредноправни писци саветују да би други супружник требало да захтева доношење решења о одређивању привремене мере забране отуђења и оптерећења удела те забрану коришћења или располагања правима по основу удела док се не оконча спор (Šimović 2018, 263; Јакупак 2021, 572–573; Bedeković 2022, 17 и даље). Осим тога, уз тужбу би требало поднети и захтев за забележбу спора на основу које би трећим лицима постало видљиво да постоји спор о правном режиму удела.⁶⁸

Када други супружник коначно стекне својство члана друштва, то, међутим, не решава до краја проблеме: супружници би морали заједно остваривати своја чланска права. Имајући у виду да су им односи најчешће поремећени, таква ситуација је неповољна и за супружнике и за само друштво (Šimović 2018, 266). У том смислу је упис другог супружника као члана друштва најчешће само међукорак у развргнућу њихове имовине.

Стога се оправдано поставило питање: може ли се и на који начин извршити подела удела у друштву?

У праву земаља у окружењу питање деобе удела је различито регулисано, али се начелно може рећи да је то могуће учинити и у случају деобе удела који је у заједничкој својини супружника.⁶⁹ Штавише, у чл. 483, ст. 4 словеначког Закона о *gospodarskih družbah* предвиђа се да је подела удела изричито дозвољена у случају деобе брачне тековине. Може се рећи да је према одредбама нашег закона деоба удела начелно могућа. Имајући у виду правило да један члан друштва може имати

⁶⁷ Вид. о томе, али и о захтеву да се призна својство тзв. овлаштенника на уделу у Šimović 2018, 263–264; Јакупак 2021, 568; Нрбар, 206–207; Bedeković 2022, 14.

⁶⁸ „*Time bi bračni drug mogao pokušati prevenirati moguće radnje drugog bračnog druga kao člana društva i imatelja predmetnog poslovnog udjela, a koja bi bila na njegovu štetu (primjerice, prevenirati sklapanje ugovora o osnivanju založnog prava ili o prijenosu spornog poslovnog udjela na drugu fizičku ili pravnu osnovu).*“ Šimović 2018, 265; Јакупак 2021, 574.

⁶⁹ Више у Dugar 2014, 206 и даље; Јакупак 2021, 565 и даље; Šimović 2018, 264 и даље; Jelinić 2011, 125 и даље.

само један удео те да се у случају стицања нових удела они стапају с постојећим, могућност располагања делом удела чини такав капитал макар делимично покретљивијим (Васиљевић 2023, 412–413). Правила о деоби удела предвиђена су у члану 176 ЗПД. Према ставу 1 тог члана, удео члана друштва се може поделити по основу уговора о преносу дела удела, по основу правног следбеништа, уговором о подели удела између сувласника те у другим случајевима у складу са законом. Реч је, дакле, о физичкој деоби удела, у којој настаје више мањих удела, при чему се на деобу удела сходно примењују правила о располагању делом.⁷⁰

Начелно би се, дакле, могло рећи да би супружници могли да одлуче да изврше и физичку деобу удела.

Ипак, први проблем који се у вези с тим јавља јесте да се (физичка) деоба удела не може догодити без сагласности члан(ов)а чији се удео дели. А имајући у виду поремећеност односа између супружника, могло би се очекивати да би супружник-члан одбио да закључи уговор о подели удела. У том случају суд не би могао својом одлуком да замени вољу члана.

С друге стране, чак и када би дошло до физичке деобе удела, оправдано се питају поједини аутори, колико би то било практично изводљиво и препоручљиво: ако се они не слажу као супружници, колико је реално очекивати да ће се слагати као партнери (Dugar 2014, 209)?

Други проблем би се могао јавити у случају да постоји ограничење или искључење могућности деобе удела.⁷¹ Чини се да у том случају супружницима преостаје да се договоре о другачијем начину поделе: било тако што би једном супружнику припао удео, а други био исплаћен за вредност удела у уделу или би му у својину припале друге ствари/права из заједничке имовине, било тако што би у крајњем дошло до цивилне деобе (продаје удела).⁷²

⁷⁰ Чл. 176, ст. 3 ЗПД.

⁷¹ То се може учинити оснивачким актом. Вид. чл. 176, ст. 2 ЗПД. Изузетак постоји само у случају наслеђивања – забрана деобе удела или њено ограничење не може утицати на то да удео неког члана не пређе на наследнике или правне следбенике. Васиљевић 2023, 412.

⁷² У словеначком праву се за деобу удела не тражи сагласност осталих чланова, али се право на деобу може унапред искључити или ограничити уколико чланови не желе да неко трећи постане члан. Иако удео представља заједничку својину, из угла друштва и осталих чланова само је један супружник формално члан. Стога, сматра Дугар, ако је деоба ограничена или искључена, томе треба дати предност у односу на правила породичног права. У том случају

Како се на деобу удела сходно примењују правила о располагању уделом,⁷³ у вези с тим је и питање: какав утицај има чињеница да је оснивачким актом предвиђено да се удео у друштву може пренети на лице које није члан друштва само уз претходну сагласност друштва? Има ли такво ограничење утицаја на то да ли се може извршити физичка деоба? Штавише, има ли утицаја на то да ли супружник уопште може да се упише као члан?

С једне стране, ако се прихвати схватање да неуписани супружник по сили закона стиче право на удео, онда се начелно не може рећи да је у питању било какав *пренос* удела на „треће“ лице већ само признање оног што је већ стечено на основу закона (Козлова, Филиппова 2024, 157).

С друге стране, све док није уписан, други супружник је за друштво (и његове чланове) треће лице. Чињеница је да се у ограничењу преноса удела претходном сагласношћу друштва огледа намера чланова друштва да имају контролу над тим ко може бити члан, односно да им није свеједно ко је члан. Уколико би признање другом супружнику права на уделу водило томе да се он може уписати као члан друштва, онда би се тиме на неки начин заобишли ограничење постављено оснивачким актом и воља других чланова. То би у крајњем могло да води и томе да би, при закључењу уговора о оснивању или каснијем приступању, па чак и докапитализацији, чланови морали да воде рачуна о томе да ли су остали чланови у браку/ванбрачној заједници, те коју имовину уносе у друштво, да би проценили да ли би удео потенцијално могао бити и у заједничкој имовини. То је, чини се, претерано.

Еlegantно решење којим би се помирили супротстављени интереси, као што је већ поменуто, могло би да буде да се другом супружнику исплати вредност његовог удела у уделу. Ипак, питање је да ли би се увек могло постићи такав расплет.

би била могућа само цивилна деоба или деоба исплатом. Dugar 2014, 211. Слично је и у мађарском праву: за одлуку о деоби удела се захтева сагласност скупштине, осим када је реч о деоби брачне тековине. Ипак, могуће је оснивачким актом забранити унапред деобу удела и када је реч о уделу који је у заједничкој својини. Вид. Papp Tekla, 170.

Према чл. 183–1 пољског Закона о привредним друштвима, оснивачким актом се може ограничити или искључити могућност придруживања друштву супружника постојећег члана онда када је удео тог члана у заједничкој својини. Вид. и Małozieć, 28.

⁷³ Чл. 176, ст. 3 ЗПД.

3.6. Располагање уделом без сагласности другог брачног друга

Једно од спорних питања која се јављају у случају када је удео у ДОО стечен заједничким средствима, али је само један супружник уписан као члан, јесте шта се дешава уколико тај супружник-члан одлучи да располаже уделом без сагласности другог супружника. Да ли други супружник може оспорити такво располагање или ће треће лице стећи право на удео?

Да бисмо уопште расправљали о постављеним питањима, као претходно се јавља питање да ли је удео којим се располаже у посебној или заједничкој имовини. Тек у другом случају може бити спорно уколико је до располагања уделом дошло без сагласности другог супружника.

У упоредном праву има схватања да би одговор на то питање требало тражити у савесности трећег лица (стицаоца). Уколико је стицалац савестан, ако није знао нити могао знати да је удео у заједничкој својини, што се често своди на то да се поуздао у стање у регистру (у коме је само супружник-члан наведен као ималац удела), онда ће стећи право на уделу, а други супружник би једино могао да тражи противвредност онога што је пренето без његове сагласности од супружника-члана (тј. преносиоца удела) (Јакупак 2021, 569; Dalić 2022, 22–23; Dugar 2014, 213).⁷⁴

С друге стране, има писаца који се питају да ли би у таквим случајевима суд требало да поступа на сличан начин као када један супружник самостално располаже непокретношћу која је у заједничкој својини (Јелинић 2011, 133 и даље). Наиме, како се наводи, и у хрватској судској пракси је било доста колебања у вези са питањем да ли је трећи могао стећи право на непокретности на основу поуздања у земљишне књиге, али је преовладало схватање да је одговор негативан (Јелинић 2011, 133–134). Сматра се да су такви правни послови ништави. Ако се, пак, на основу поуздања не може стећи право на непокретности, онда би то исто требало да важи и када је реч о уделима у привредном друштву (Јелинић 2011, 134).

Такав став је подржан и у пракси БиХ.⁷⁵

⁷⁴ Уколико треће лице није било савесно, онда се може захтевати утврђење ништавости уговора о преносу удела.

⁷⁵ Вид. Пресуда Врховног суда Федерације БиХ, 65 0 П 257720 20 Рев од 14. октобра 2020, у којој суд сматра да је делимично ништав уговор о преносу удела, који је супружник-члан закључио без сагласности другог супружника, и то у односу на део који том другом супружнику припада.

Идеја која стоји иза таквог схватања јесте потреба да се уједначи судска пракса на једном ширем плану, када је реч о споровима поводом заједничке имовине. Ипак, њој се могу изнети озбиљне замерке. Најпре, погрешно је сматрати да је ништав, а још мање делимично ништав, правни посао којим је преносилац (супружник-заједничар) желео да пренесе право које заправо нема (јер нема искључиву својину). Иако такав посао не може произвести правна дејства, разлог није у ништавости већ у томе што преносилац није ималац права које преноси (макар не искључиви ималац) (Дабић Никићевић 2024, 88–90). Још важније, тиме би се у озбиљној мери угрозила правна сигурност јер би се сваком потенцијалном стицаоцу наметнула дужност да, осим регистарског, проверава и ванкњижно стање. То су замерке које се упућују судовима и у вези са споровима који се тичу непокретности у заједничкој својини.

Конечно, ваља поменути да је у упоредноправној пракси примећено и то да супружник-члан, с намером да онемогући да други супружник оствари своја права у вези с уделом, одлучи да оснује ново ДОО од своје посебне имовине и у њега унесе удео који има у „старом“ друштву (Dugar 2014, 212 и даље). Сматра се да у том случају ново друштво не би могло да се сматра савесним стицаоцем те би други супружник могао да оспори такво располагање.⁷⁶

3.7. Скривање имовине друштва

Искуство из упоредног права нам показује да се и правни системи у којима је судска пракса на становишту да удео представља заједничку (или сусвојину) брачних другова по сили закона, чак и када је само

Супротно вид. Пресуду Привредног апелационог суда, 1 Пж. 6108/19 од 16. децембра 2020: „у конкретном случају, тужилца је поднела тужбу за утврђење ништавости уговора о преносу удела, 100% оснивачког капитала... ДОО... који су закључили тужени ББ, као преносилац и ВВ, као стицалац удела... Међутим, обзиром да тужилца није наведена као сувласник удела друштва, којим је у предметном уговору распологано... то је неоснован предлог тужилце за утврђење ништавости предметног уговора“.

⁷⁶ Исто важи и када би супружник-члан пренео удео у друштво које је основао заједно са још неким партнерима – имајући у виду да је он несавестан, сматра се да није ни друштво савесно. Dugar 2014, 214.

За схватање да би у том случају други супружник имао само право на накнаду штете према општим правилима облигационог права вид. Јакирак 2021, 569–570.

један супружник уписан као члан, суочавају с неким сасвим новим проблемима и питањима (Dugar 2014, 212 и даље). Највећи број тих проблема се јавља управо зато што је једночлано ДОО најчешћа форма у којој се обавља привредна делатност, што супружнику-члану даје „одрешене руке“ да доноси одлуке о уделу у друштву или самој имовини друштва на штету заједничке имовине њега и његовог супружника. Често се дешава да супружник-члан, чим схвати да ће доћи до деобе заједничке имовине, покушава на разне начине да спречи да се други супружник домогне „његовог“ друштва (Dugar 2014, 212).

Осим проблема располагања уделом у друштву без сагласности другог супружника, о чему је већ било речи, Дугар описује још неке примере покушаја скривања друштва (и његове имовине) од другог супружника, који су уочени у судској пракси Словеније.

Тако је, примера ради, уочено да се често супружник-члан, користећи прилику што је само он формално уписан као члан друштва, као заступник друштва „преусмерава“ имовину друштва најчешће на ново привредно друштво које је сам основао, од своје посебне имовине. То се чини било тако што се имовина уступа по цени која је нижа од тржишне (Dugar 2014, 214–215), а може бити и да је цена тржишно одређена, али „ново“ друштво уопште не изврши свој део обавезе.⁷⁷ Тиме се смањује вредност „претходног“ друштва, а онда и удела који је у заједничкој својини, па због тога други супружник не добије много ако дође до деобе удела. Проблем се огледа у томе што други супружник, све док није уписан, не може да спречи да друштво донесе одлуку која није добра по њега (друштво) (Dugar 2014, 215–216).

Имајући у виду да се таквим понашањем штети „старијем“ друштву, повериоци тог друштва би начелно могли да истичу да се догодило пробијање правне личности, али је дискутабилно да ли би то право имао и неуписани супружник (Dugar 2014, 217).⁷⁸

У сличном маниру, један од маневара којима се користе регистровани супружници да би умањили вредност „старог“ друштва јесте и само преусмеравање активности на „ново“ друштво.⁷⁹

⁷⁷ То је заправо „бесплатно“ уступање имовине јер супружник-члан (у име друштва) заправо одлучује да неће тужити ново друштво за испуњење обавезе. Dugar 2014, 216.

⁷⁸ Наиме, спорно је да ли се други супружник може сматрати повериоцем друштва у неком ширем смислу јер он јесте поверилац ликвидационог остатка.

⁷⁹ Како Дугар објашњава, обично се то чини тако што то „ново“ друштво носи назив врло сличан „старом“ па се на тај начин задржава препознатљивост имена. Dugar 2014, 217.

Имајући у виду да су другом супружнику руке прилично везане у таквим ситуацијама, Дугар сматра да би он једино могао да захтева накнаду штете од супружника-члана због тога што је таквим маневрима утицао на умањење заједничке имовине у корист увећања своје посебне имовине.⁸⁰

4. УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Питање правног режима удела у друштву са ограниченом одговорношћу, у ситуацији када је унети улог био у режиму заједничке својине супружника, веома је комплексно, упркос томе што је судска пракса у значајној мери уједначена. О управо постављеном питању недопустиво је расправљати без претходне анализе института заједничке својине те одредаба позитивноправних прописа посвећених том институту. Позитивноправни систем једне земље мора функционисати као целина чији се делови не могу посматрати одвојено. У нашем случају то би значило да, иако је једно правно питање (правни режим удела у ДОО) у најближој вези са регулативом ЗПД, будући да су друштва са ограниченом одговорношћу регулисана њиме, не значи да можемо занемарити ПЗ којим се уређује институт заједничке својине. То што заједничка својина није нашла простора у ЗПД не значи да, посматрано из угла привредног права, тај институт не постоји већ да у налажењу одговора на питање којим се у овом раду бавимо морамо затражити помоћ у одредбама више закона који важе у нашој земљи.

У ситуацијама као што су те, када одлука суда има далекосежне последице не само на имовинске односе (бивших) супружника већ и на цео сплет породичних односа (јер је исход пресуде највишег суда најчешће то да један супружник – скоро увек жена – остаје „без ичега“, а како је често она не само супруга већ и мајка, та се одлука са својим последицама прелива и на будући живот заједничке деце). Далеко од тога да заговарамо идеју да би требало судити по правичности, али сматрамо да је недопустиво једносмерно посматрање проблема, истицање само аргумената који иду у прилог тези да удео не може бити у режиму заједничке својине, а „стављање под тепих“ појединих правних института и норми важећих закона. Слажемо се да је ствар итекако комплексна те да постоје аргументи и за и против. Не мислимо да овим радом

⁸⁰ Али сматра да би се други супружник и у том случају сусрео с потешкоћама. О томе више у Dugar 2014, 218 и даље.

можемо одговорити на сва питања, нити нам је то била намера. Чак супротно, мислимо да је ствар толико сложена да превазилази обиме једног чланка.

Ипак, намера нам је била да овим радом укажемо на макар две ствари.

Прво, цела ситуација се може посматрати и из другог угла, а не само очима ЗПД. Реч је о сложеном правном питању, а када год је реч о имовинским односима садашњих или бивших супружника, не могу да се игноришу ПЗ, као ни ЗОСПО.

Друга ствар на коју смо желели да укажемо је нешто што нас је заинтриговало и навело да започнемо истраживање те теме: како је могуће да о тако спорном правном питању, поводом којег је могуће изводити различита, и то супротна тумачења, постоји уједначена судска пракса и то највишег суда у земљи? Како је могуће да скоро ниједна пресуда не доводи у питање поједине аргументе, а основа за то има доста? Да ли је могуће да сва већа највишег суда у земљи виде само једно решење те правне ситуације и да до њега долазе игнорисањем и повредом основних норми породичног и стварног права?

Сва постављена питања посебно добијају на тежини имајући у виду чињеницу да је пракса правног режима удела у ДОО не само земаља у окружењу већ и шире отишла у сасвим другом смеру.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Алинчић, Мира, Ана Бакарић Абрамовић, Дубравка Храбар, Дијана Јаковац Лозић, Александра Кораћ. 2001. *Обитељско право*. Загреб: Народне новине.
- [2] Aralica, Tomislav. 2017. *Bračna stečevina i drugi imovinski odnosi bračnih drugova u sudskoj praksi*. Zagreb: Novi informator.
- [3] Bedeković, Gabrijela. 2022. Poslovni udjeli kao predmet bračne stečevine. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu.
- [4] Васиљевић, Мирко. 2023. *Коментар Закона о привредним друштвима*. Београд: Службени гласник.
- [5] Васиљевић, Мирко, Татјана Јевремовић Петровић, Јелена Лепетић. 2023. *Компанијско право, Право привредних друштава*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.

- [6] Водинелић, Владимир. 1981. Одржај – упоредноправно. Београд. Магистарски рад.
- [7] Водинелић, Владимир. 2012. *Грађанско право, Увод у грађанско право и општи део грађанског права*. Београд: Службени гласник.
- [8] Дабић Никићевић, Снежана, Катарина Доловић Бојић. 7–9/2019. Располагање једног (ван)брачног друга непокретношћу у заједничкој својини. *Право и привреда*: 407–436.
- [9] Дабић Никићевић, Снежана. 2024. Располагање заједничком имовином брачних и ванбрачних партнера – проблеми у пракси. 84–106. *Актуелни проблеми у радном, грађанском, привредном и процесном праву*.
- [10] Dalić, Zdeslav. 2022. Prijenos dionica i poslovnih udjela. Master rad. Sveučilište u Zagrebu.
- [11] Доловић Бојић, Катарина. 2/2022. Правни режим непокретности стечених средствима из уговора о кредиту закљученог пре или у току трајања брака. *Право и привреда*: 297–316.
- [12] Драшкић, Марија. 2007. *Породично право и право детета*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- [13] Dugar, Gregor. 2/2014. Division of an Equity Stake in a Company due to Division of Common Property of the Spouses. *Zbornik Pravog fakulteta u Zagrebu*: 199–223.
- [14] Jakupak, Tina. 2/2021. Poslovni udjel(i) i bračna stečevina kroz praksu trgovačkih sudova. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*: 559–578.
- [15] Jelinić, Zvonimir. 2011. Брачна стежевина у контексту Закона о трговачким друштвима. 121–137. *Имовинскоправни аспекти развода брака: хрватски, европски и међународни контекст*.
- [16] Јовановић, Небојша, Вук Радовић, Мирјана Радовић. 2023. *Компанијско право, Право привредних субјеката*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- [17] Козлова, Наталија, Софија Филиппова. 2024. Правовой режим доли в уставном капитале общества с ограниченной ответственностью, приобретенной супругами в период брака, при жизни супругов и после смерти одного из супругов. <https://cyberleninka.ru/article/n/pravovoy-rezhim-doli-v-ustavnom-kapitale-obschestva-s-ogranichennoy-otvetstvennostyu-priobretennoy-suprugami-v-period-braka-pri>.

- [18] Małozieć, Cezary. Participation in a Limited Liability Company as an Element of Marital Property. <https://supertrans2014.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/06/the-commercial-companies-code.pdf>.
- [19] Младеновић, Марко. 1981. *Породично право. Књига II*. Београд: Привредна штампа.
- [20] Пламенац, Јелена. 2020. Приступни рад на докторским студијама. Правни факултет Универзитета у Београду.
- [21] Пламенац, Јелена. 2/2023. Значај утврђивања чињенице постојања брака приликом стицања акција и удела. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*: 613–628.
- [22] Слијепчевић, Драгиша. 2001. Брачна тековина као основ заснивања права и обавеза према привредном друштву и предузетнику. *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*: 243–244.
- [23] Станковић, Обрен, Владимир Водинелић. 1996. *Увод у грађанско право*. Београд: Номос.
- [24] Станковић, Обрен, Миодраг Орлић. 2001. *Стварно право*. Београд: Номос.
- [25] Тешић, Ненад. 10/2006. О заједничкој имовини супружника. *Правни живот*: 259–277.
- [26] Tekla, Papp. The Status of the Limited Liability Company since the New Hungarian Civil Code Came into Effect. <https://ojs3.mtak.hu/index.php/cejcl/article/view/4469/3520>.
- [27] Hrabar, Dubravka. 1–2/2022. Prijepori o sudskoj nadležnosti i poslovnim udjelima u svjetlu bračne stečevine. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*: 189–211.
- [28] Šimović, Ivan. 2018. Poslovni udjeli u društvu s ograničenom odgovornošću kao predmet bračne stečevine u Republici Hrvatskoj – teorijske dvojbe i izazovi u praksi. 255–267. *Dani porodičnog prava „Imovinskopравни aspekti porodičnih odnosa“*. Mostar.

Snežana DABIĆ NIKIĆEVIĆ, PhD

Assistant Professor, University of Belgrade Faculty of Law, Serbia

Katarina DOLOVIĆ BOJIĆ, PhD

Associate Professor, University of Belgrade Faculty of Law, Serbia

**LEGAL REGIME OF SHARES IN A LIMITED LIABILITY COMPANY
AND MARITAL PROPERTY**

Summary

With more intensive entrepreneurship development in recent decades, domestic and comparative jurisprudence faced a new challenge. The question arose, if a spouse invests joint assets (money and things) as a stake in a limited liability company and acquires the right to a share and membership in an LLC, does the other spouse have (and if so, what rights), both in terms of the assets invested in the LLC, as well as the share acquired in the company. In other words, is the share thus acquired in the regime of the separate property of the spouse-member or the joint property of both spouses? The root of the problem is twofold: the absence of explicit legal regulation that would regulate that issue; and the mutual incompatibility of family law and company law regulations. Although the domestic judicial practice is almost uniform, considering that the LLC share is the spouse-member's separate property, the authors in the paper reexamine such attitudes, trying to see things from a different angle.

Key words: *Marital property. – Share in LLC. – Spouses. – Unauthorized disposal. – Membership rights.*